

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 8. marca 1871.

O bseg: O gozdnem varstvu. — Telovadno in boriteljsko imenoslovje. — Slovenci. (Dalje.) — Pitanja društva za jugoslav. povjestnico i starine. — Propást srca. Novela. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O gozdnem varstvu.

Spisuje Franjo Padar.

Ker o gozdnem varstvu še ni noben pisatelj slovenskemu narodu nič pisal, in ker je to važno za naše ljudstvo, zato sem si namenil o tem razdelku gozdnega gospodarstva obširno govoriti. Nadjam se, da ta obravnava utegne zanimivati tudi one, ki se hočejo v gozdarstvu in reji lesa uriti.

Gozdno varstvo zastopa pravila in naredbe, po katerih se dajo gozdi sploh in v njih izrejeni pridelki še posebno varovati vsake uime, kolikor je to mogoče. Gozdar mora poznati ne le samo vse nevarnosti in zopernosti, katerim so gozdi izpostavljeni, on mora tudi znati pomočke, da se pričujoče nevarnosti odpravijo ali vsaj zmanjšajo, in da se v prihodnje odvrnejo.

Neprijetnosti, ktere gozdom posrednje in neposrednje škodujejo, se ali vse ali prav nič ne dajo odvrniti, zato jih bomo na dva glavna razreda razdelili.

V prvi razred stavimo vse nezgode, ki so po napačni organizaciji gozdarstva sploh nastale, ali stališče v neprilicni gozdni ustavi imajo, kakor: premalo izobraženje gozdnih oseb, premajhina plača gozdnih strežajev, neprava razredba kupčijskih krogov, napačna kupčija z gozdnim lesom, premalo podpore, napačna vodila pri izrejanji lesa, presilno izvaževanje lesa, napačne godne kazni, škodljivi servituti itd.

Vse te napake se po dotični gosposki lahko odpravijo.

V drugi razred štejemo vse druge gozdne uime, ki se tudi z najboljšo organizacijo popolnoma odpraviti ne dadó, ampak le nekoliko odstraniti ali zmanjšati. Tukaj mora gospodar (ali, če je gozdar) posebno marljiv in priden biti, in le po njegovi pridnosti se bodo odpravile neprijetnosti, ki gozde pokončujejo. Le-sem štejemo: 1) Pomanjkljive gozdne meje; 2) zanemarjeno zrejenje seči, setev in savb; 3) zanemarjeno napravljanje potov; 4. dolgo podaljšana izredba seči in izvaževanje lesa; 5) potrata lesa; 6) prisvojevanje lesa po nepostavnem (tihotapskem potu); 7) poškodovanje drevja; 8) pašo po gozdih; 9) preveč divjačine; 10) odstranovanje gozdne trave; 11) osmučba listja; 12) grabljenje stelje; 13) rušine rezati; *) 14) rudinske jame, lomljenje kamenja,

*) Tukaj imamo pred očmi tako rezanje trave, ki se z zemljo vred v velikih plošah odrezuje, na kupe znosi in zažge. Tisti pepel pa, ki ostane, se po gozdu razseje. Pis.

peska, ilovice in laporske meje; 15) kopanje šote; 16) ogenj v gozdu; 17) zaliv vode; 18) zasip peska; 19) viharji; 20) mraz; 21) ivje, snežena prijava in toča; 22) prevelika suša; 23) preveliko miši; 24) preveč tičev, ki pobirajo seme; 25) preveliko žužkov, mnogovrstnih sort, in 26) bolezni.

Vsako tukaj naštetto točko bom posebej razložil in pokazal, kako se imamo v takih slučajih vesti, da svojo dolžnost storimo in da odstranimo škodo kolikor je mogoče.

I. Skrb za gozdne meje.

Glavna dolžnost za gozdarja naj je to, da dobro pazi na meje, ki so v njegovem gozdu ali zunaj njega, da jih zmirom prav vzdrži, da se gozd ne krči, pa tudi ne razširja, kar bi bilo sosedu škoda.

Gozdar si mora v tem oziru vse meje na tanko zapomniti, bodi-si servitutne ali drugačne, vsako pregreho svojim višim povedati in na to paziti, da se znamenja mejá ne zgubé. Sam se mej ne sme nič dotakniti, nobenega starega štora, ali kako drugače poškodovanega kamenja, ki za mejo služi, sam spremeniti in z drugim nadomestiti, brez privoljenja viših ali pa svojega sosedu. Ravno tako tudi ne smé dopuščati, da bi njegov mejač kaj takega naredil.

Posebno pazljiv mora gozdar na deželsko mejo biti, če se njegovega oddelka dotika, in ravno tako mora na prepirne meje paziti. On ne sme nič spremeniti in tudi ne nasprotnemu dovoliti, da bi kaj spremenil.

Tudi mejna pota, reke in potoke mora dobro poznati. Vsako spremembo mora višim naznaniti in potem za hitro popravilo skrbeti, ali pa se truditi, po svoji moči pomagati. Če bi ne bila meja gozda s kamenjem, z rovi in griči ali s kakošnim drugim znamenjem določena, mora gozdar na to paziti, da zraven se naslanjajoči travniki ali njive ne raztezajo se preveč v gozd in da morajo drevesa na mejni črti stati, v kotéh ali koncih, da se lastnina pridrži.

Če se tako drevo po okoliščinah zgubi (poseka), naj gozdar v tisto jamo precej vsadi novih sadik; če ne more naglo, vsaj do tistega časa, dokler se more spricati, da je tukaj drevo stalo (mejilo). Sploh mora stanovitne meje svojega gozda pri vsakoršni priložnosti v spomin poklicati, in ne prej odnehati, da višji pogledajo in meje zatrdé, ali pa mu pismeno dajo, da se to morebiti zaradi mnogih okoliščin ne more zgoditi.

Vse to zahteva skrbno varstvo gozdov, pa tudi poštenje gospodarsko.

(Dalje prihodnjič.)

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 15. marca 1871.

Obseg: Opomin svilorejcem. — Sadjerejcem na ponudbo. — O gozdnem varstvu. (Dalje.) — Kmetijska in obrtniška razstava v Trstu. — Spomlad se nam bliža. — Telovadno in boriteljsko imenoslovje. (Dalje.) — Pitanja društva za jugoslav. povjestnicu i starine. (Dalje.) Propást srca. (Dalje.) — Čemu v Kočevji gimnazija? — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Opomin svilorejcem.

Svilorejci, kateri se hočejo oskrbeti z dobrim semenom celično napravljenim, japonskim ali kitajskim, naj se podvizajo z naročilom do družbe kmetijske, kajti zadnji čas je za to. Cena je naznanjena v „Oglasniku“ 7. lista „Novic“.

Sadjerejcem na ponudbo.

Približala se nam je sopet vesela spomlad, da bomo drevesca sejali, presajali in cepili. Zadnji čas je že napravljati cepiče, s katerimi bomo divjake premenili v žlahna drevesa. Kdor nima doma dobrega sadja, treba mu je skrbeti, da žlahnih cepičev dobí, kakor sem tudi jez več let skrbel, da imam 600 lepih in imenitnih sort v svoji drevesnici, tako da jih imam okoli 3000 na število na prodaj. Kdor želi, tudi pri meni lahko cepičev dobí ali pa drevesec vsake sorte: jablan, hrušek, češenj, več sort cepljenih češpelj, breskev, margolan, murv (majhnih in velikih). Jablane in hruške so posebno močne. Jablane prodajam po 30, hruške po 40, češnje po 30, češplje po 33, breskve po 33, margolane po 33 soldov; enoletne murve, ki so 18 palcev visoke, po 1 soldu, pol sežnja visoke po 2, odrastle za presajanje po 20 soldov, jesihova drevesa so po 30 soldov. Kdor pa ima divjakov doma, da jih hoče požlahniti, dobi pri meni cepiče brez imena ali pa z imenom po 5 soldov, s katerim more 10 divjakov požlahniti. Kdor želi imenovanih dreves ali cepičev, se mu lahko po pošti ali železnici pošljejo.

Andrej Net, po domače Mihovec
na Kokrici pri Kranji pošta Kranj.

O gozdnem varstvu.

Spisuje Franjo Padar.

(Dalje.)

II. O varovanji seči, semenišč in sadeb.

K najbolj tehtnim točkam gotovo spada v gozdarstvu varovanje seči, semenišč in sadeb, proti škodam, ki jim jih morejo živali ali ljudje storiti. Gozdarju *) ne smejo biti le raznovrstne živali, s katerimi je varovanje mogoče, znana, ampak mora tudi po zahtevi najbolj pripravna sredstva si voliti, da svoje delo najceneje opravi.

*) Kar je tukaj gozdarju zapomniti, naj ondi, kjer imajo gospodarji v svojih rokah gozde, gospodarji pomnijo. Pis.

Sredstva za varovanje so raznovrstna in po različnem namenu draga, kakor je, če je treba ljudi, domačo živino ali divjačino odvracati. Vsak tak slučaj bom posebno razjasnil, najboljša in pripravnejša sredstva naštel, ki se bodo potem po okoliščinah najpripravnejša izbrala.

1. Varovanje proti poškodovanji ljudi.

Lahko se bode razvidelo, da pri gozdarstvu se ne morejo navesti sredstva, s katerimi bi se ljudem moglo nemogoče storiti, da bi ne poškodovali seči ali obdelanih krajev. To bi bilo predrago in neizvršljivo. Moremo se poslužiti svarilnih znamenj, to je, takih, s katerimi je vsaki opominjan, da je pod kaznijo prepovedano, vsakoršno škodljivo početje v zavarovanih oddelkih doprinesti.

Najbolj cena in povsod znana znamenja za zavarovanje so slamnate metlice. Privežejo se ali na preklje in se z njimi obsadi zavarovani kraj (oddelek). Tudi se ovežejo s temi mejna drevesa, ali se pripnó na drevesne veje, ki na meji stojé. V tem slučaju je treba metlice tako privezati, da deblo drevesa od slamnate metlice v zavarovanem oddelku stoji. Tudi je potrebno, da se s pomočjo kljuge veja pripogne, da se more metlica tako visoko privezati, da je nobeden, če nima take kljuge, ne more odtrgati. So skušnje, da pastirji metlice vzamejo z izgovorom, da jim ni meja v zavarovan kraj znana bila. Da se temu v okom pride, naj se brazda okoli obdelanega prostora vleče. To se naglo naredí, in pastirji nimajo potem izgovora; tak razor je veliko let viden, če se zaraste, se z malimi stroški drugi napravi. Napravljajo se, razun tega tudi svarilne table, se vé da, po večjih krajih, ki jih 9–10⁴ visoko na okrajna drevesa obešajo.

Dobro je taka znamenja v bližnjih mestih, trgih ali vaséh oklicati dati, da nobeden izgovora, ko kakošno škodo stori, imeti ne more.

2. O pripomočkih, kako domačo živino od obdelanih oddelkov odvracati.

Da domača živina ne hodi v obdelane oddelke, že zadostuje, da se jej hoja težavna napravi. Vendar se jej mora včasih tudi vhod nemogoč storiti. Prvi slučaj pride le takrat v ozir, kedar živina ne gré v gnječi na pašo in je pod varstvom pastirja. Drugače je, če živina v gnječi memo obdelanega prostora na pašo gré.

Za prvo že zadostuje, ako se skoplje 3 čevlje širok in 2 čevlja globok rov, česar izmeček naj se na obdelano stran meče, da se živini skakanje težavno naredí.

V drugem oziru je še treba na izmeček kakošno brambo narediti, o kateri naj par besedic spregovorim.

Da tak rov ni samo koristen, ampak če hočemo tudi lepega napraviti, da memogredočim vednost gozdarjeva naznanuje, ga naredimo tako: Črto, po kateri hočemo narediti rov, nasadimo s palicami, in v to črto zabijmo vsakih 10 korakov količek. Je to končano, merimo od vsakega količka 3 čevlje pravokotno in zabijmo v znamenje širokosti rova še en količek in napnimo na obeh straneh na količke konopec (žnoro) in z lopato obe stranski črti rova po sredi nekoliko navpik odrezimo. Je to dodelano, prerežimo v podobi □ čevlja šaro, ven vzemimo in 6 palcev od stene rova, položimo narobe tako, da kakor navpični jez izgleda. Do tukaj morajo razumni ljudje delati. Po potrebi naj se cele soseske s tem pečajo, vsakemu naj se gotovi del odmeri in ljudje podučé, da zemljo zadej za jezno šaro mečejo, in da rov tako skopljejo, da je 2 čevlja globok in po izvzemku poševnosti spodaj poldrugi čevlj širok.

Tako delo je edino, s katerim se dá doseči to, da rovi, ki jih cele soseske delajo, so popolni in lepi. Oni so dosti dobri, da zadržujejo živino pod enim pastirjem, akoravno jih včasih tudi preskoči.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijske novice.

* Kmetijska in obrtnijska razstava v Trstu. Kmetijska in obrtnijska družba v Trstu ste sklenili, napraviti kmetijsko in obrtnijsko razstavo meseca septembra tega leta. — Dotični odbor vabi tedaj vse kmetovalce in obrtnike na Primorskem, da naznajo brž ko mogoče, ako se hočejo te razstave vdeležiti, in ktere stvari da menijo v razstavo poslati. Dotični načrt se bo v kratkem času objavil.

Spomlad se nam bliža.

Iz Viševka na Gorenskem 10. sušca.

Čeravno precej debela snežena odeja, ktera dela velike skrbi našemu kmetu, še vedno pokriva ravnine tukajšnje okolice, vendar so na kopnih sončnatih brežinah in homcih mnogoštevilno prerile iz ogretega krila prebujene zemlje prve jarne cvetice oznanovaje nam bližajočo se ljubomilo spomlad. Da ne ponavljam imen onih, ki so že o začetku letošnje zime nenadoma se prikazale in zdaj v čarobni krasoti mnogobrojno se razcvetajo, imenujem samo te, ki so vnovič se jim pridružile, in te so: jarne norice (*Leucojum vernum*); snežni zvončki (*Galanthus nivalis*); spomladne nunke (*Crocus vernus*); dišeče vijolice (*Viola odorata*); krasni jetrniki (*Anemone Hepatica*, vel *Hepatica triloba*); zelene slepice ali kurice (*Helleborus viridis*); oskolistna pljučnica (*Pulmonaria angustifolia*); leska (*Corylus Avellana*) tudi že praši ter se razcveta, in vrbe (*Salices*) že nastavljajo nježne mačice po šibkem protji. — Že nekaj dni šumljajo pridne bučelice (*apis mellifica*) po belih slepicah (*Helleborus niger*) in po škrlatasti vresi (*Erica carnea*) iskaje ter nabiraje si sladčice v medenih posodicah. Veselo se ziblje metuljček rumenček (*Colias Rhamni*) v mirnem zraku od cvetice do cvetice poljubovaje jih, posebno žolte ali pritlikaste brkončice ali trobentice (*Primula acaulis* v. *veris*). Brzonožni martinček ali arsejca (*Lacerta agilis*) se tudi hodi ogrevat na dobrodejne sončne žarke mirno pričakovaje muh in mušic, po katerih urno šavsne ter jih ugonobi. — Polžem je tudi že odveč zimskega spanja v zemskih temnicah in hudodelnikom enako tesno zaprtim biti v svoji lastni hiši. Po vlažnem dežji minule noči izbujeni so davi začeli plaziti se na beli dan s svojim težkim tovorom, s celim pohištvo. In ko zjutraj rano proti Visokim

korakam, kjer sem maševal, začujem žrjave (*Grus cinerea*) in kmalu zapazim v zračnih višinah jih veliko tropo, ki so v podobi klina rezali zrak od juga proti severu-izhodu prav hripovo grgraje. Vse to in mnogo drugoga nam glasno oznanuje zaželeni konec letošnje hude zime, ki se že umika prijetni cvetoči spomladi.

Konečno še opomnim eryologe, to je, tiste, ki se pečajo z nabiranjem mahov, naj se podvzajo nekterih poiskat, ki le zdaj in tako rekoč pod snežno odejo plodé in katerih kasneje ni lahko dobiti s plodom; in ti so na priliko *Aneura*, *Madotheca*, *Radula*, *Plagiochila asplenoides*, *Chiloseyphus polyanthus*, *Racomitrium canescens*, *Thuidium*, *Climacium dendroides* in še mnogo drugih. Ako si kdo želi mahov, mu lahko jaz postrežem z njimi, prav okusno in lepo prepariranimi na finem papirji ter določno in natančno determiniranimi. Prodajam pa centurjo, to je 100 vrst (species), po 6 gld. Robič.

Podučne stvari.

Telovadno in boriteljsko imenoslovje.

Sestavil Ivan Z. Vesely, načelnik „Sokola“ ljubljanskega.

(Dalje.)

D.

Dauerlauf, trpotek.
Decken, kriti.
Deckung, kritje.
Desarmiren, razorožiti.
Diebsprung ganzer, skok čez s poprirkom.
Diebsprung halber, nased s poprirkom.
Doppel, dvojen, dvojnat, dvo.
Doppelfechten, borenje na sek in na bod.
Doppelgriff, dvoprijem.
Doppelhieb, dvosek.
Doppelkreisdeckung, dvojno okroglo kritje.
Doppelreck, dvodrog.
Doppelrotte, dvotrop.
Doppelschraube, dvovit.
Doppelsprung, dvoskok.
Doppelfinte, dvojna lest.
Doppelter Abstand, dvojin razstop.
Doppelwende, dvojna obrta.
Dorn, jeziček.
Double, dvokroglo kritje.
Drang, tisk, pritisk, naval.
Drängen, pritiskati.
Drehen, vrteti, obračati.
Drehgrätsche, kreča z obrto.
Drehhocke, grba z obrto.
Drehkehre, obrtni okret.
Drehung, obrat.
Drehsprung, skok z obrto.
Drehwende, vrtna obrta.
Drehwendeaufsitzen, nasesti z vrtno obrto.
Dreisprung, trojskok.
Durchhinken, skolekati.
Durchlaufen, protekati.
Durchschwung, prosuk.
Durchziehen, protegniti.
Durchzug, protek.

E.

Eben, raven.
Ebene, ravnina.
Einfache Deckung, kritje prosto.
Einer, prvi.
Einerreihe, vvrstitev.
Einreihen, vvrstiti.
Einseitig, enostranski.
Eintheilen, razdeliti.
Eintheilen in Reihen, razvrstiti.
Ellbogen, laket.
Ellbogenheben, laket vzdigniti.
Ellbogenwippen, kolebati na lakteh.
Ellengriff, prijem z mezincem navzgor.
Ellenlage, razlaga z mezincem navzgor.
Ellenhieb, sek spodnji.
Ellhieb, mah spodnji.
En garde! na obrambo!
Engagiren, križem sablje.
Entgegen, proti.
Entgehen, uiti, uteči.
Entschlüpfen, umakniti se.
Entwaffnen, razorožiti.
Erheben sich, vzdigniti se.
Erster, sprednji.

F.

Fahne, prapor.
Fangball, žoga.
Fallkamm, bod spodnji.
Fangen, uhvatiti, vjeti.
Faust, pest.
Fechtboden, borišče.
Fechten, boriti se.
Fechter, borivec.
Fechthandschuh, borivska rokavica.
Fechthut, borivski klobuk.
Fechtkunst, borstvo.

ljiške davke, ki so našo deželo že predolgo trli, bolj kakor vsako drugo. Neobhodno potrebno je tedaj zdaj, da se resnica povsod pové in da v edinosti postopajo naši gospodarji. Le tako se moremo otresti jarma, ki našo zemljo žuli kar so presvitli cesar sami priznali, ko so vslišali glas deželnega našega zbora 1864. l. in ukazali odpisovanje prenapetega davka. Da pa je edino postopanje mogoče, treba, da se udje okrajnih komisij med seboj porazumejo, in da tudi na to delajo, da sosedni okraji to o pravem času zvedó, da ne reče eden tega, drug tega, in neumen, če tudi pošten kmetovalec ne pokvari, kar je umen kmetovalec po resnici povedal, ker tako komisija sama v zadrege pride, ne vedé, kaj je pravo. Tako kakor si vlada izvoli za svoj del voditelje in prvomestnike, tako naj si tudi vsaka okrajna cenilna komisija izmed sebe, to je, izmed onih 6 mož, ki so bili v komisijo voljeni, izvoli enega, ki jej je vodnik in načelnik. Komisije! v Vaših rokah je zdaj to, kako bode izpadla prenapetost davkov; zato delajte zdaj prav, da ne bode prepozno! „Kedar je krava iz štale“, prepozno je javkati. Dajte v protokole zapisati vse na drobno, kar véste in znate, da je resnica, da viša komisija zvé Vaše misli in ugovore. Ako bi v kaki zadevi dobro prepričani bili, da se kaj napačnega ali protipostavnega godí, ne bojte se, to naravnost naznaniti c. k. deželni komisiji v Ljubljani ali c. kr. finančnemu ministerstvu na Dunaj.

O gozdnem varstvu.

II. O varovanji seč, semenišč in sadeb.

(Dalje.)

Če hočemo obdelani prostor še bolj varovati, nasadimo izmeček rova v oddaljavi 6 čevljev z 2 palca debelimi in 7 čevljev dolgimi gaberčki, ali pa z drugim lesom, ki rad raste. Na te sadike privežimo 3 do 4 vrste tankih prekljic in jih privežimo s trtami. Naredil se nam bo tak plot, da še rdeča divjačina ne bode va-nj vhajala, drugače ko prav s silo.

Tako narejen plot je najcenejši in koristnejši, ker ne varuje le samo obdelani oddelek, temuč tudi dobiček prinaša.

Ako bi bilo nemogoče tako zasadbo in tak rov napraviti, naredimo na vsakih 12 čevljev dva, 4 čevlje nad zemljo moleča stebra iz razklane hrastovine, in na ta 2 do 3 vrste krajnikov objimo z lesenimi žebli.

Ali pa naredimo 10 do 12 čevljev dolge stebre in v vsakega napravimo tri, pravilno oddaljene luknje. V te luknje denimo rante, ki s svojimi krajnimi deli v luknji ena vrh druge pridejo.

Da zadržujemo zajce in črno divjačino, ali če je rdeče toliko, da rante ne pomagajo zadosti, naredimo take, ki bodo vsi divjačini gotova bramba. Najcenejša ograda te baže je ona, kamor na izmeček, vsaka 2 in pol čevlja, kol zabijemo, ali, kar je še boljše, gabrove sadike vsadimo, in kole ali sadike s šibovino tako visoko, kakor je treba, spodaj gosteje, zgorej redkeje, prepletemo. — Taka ograja, ki se napravlja le okoli gozdnih vrtov, zadržuje vsako divjačino in domačo živino; ona je v krajih, kjer je dosti šibovine, dober

kup, koristna je pozno v starost, če namesti količkov sadike 8 čevljev dolge vsadimo. Ne smemo pa prešibkih vzeti in sicer zato ne, ker se lahko zgodi, da se zlomijo; šibovino za prepletanje vzemimo smrekovo ali hojevo, ker je mehka, da sajenk ne ranimo.

Če ni taka ograja v navadi, ali če se mora dolg prostor ograditi, naredimo 7—8 čevljev visoko mejo. Najceneje so naslednje:

1. Dobimo 9—10 čevljev dolge, 7—8 palcev široke in 3—4 palce debele stebre iz hrastovine ali jedernate borovine, te postavimo po dva in dva 4 palce saksebi, 2 čevlja jih zabijmo v zemljo in napravimo na črti, ki jo hočemo ograditi, vsakih 10—12 čevljev steber. Med stebre denimo 3—4 palce debele rante, spodaj naj bodo le 8—9 palcev ena od druge, 4 čevlje nad zemljo naj se bolj oddalijo.

2. Dobijmo 9—10 čevljev dolge, 9—10 palcev široke in 3—4 palce debele stebre iz hrastovine ali jedernatega bora in vdělajmo v nje 2 in pol čevlja od spodej, 9 palcev dolge in 4 palce široke luknje, v vsakega jih toliko naredimo, da, če potem rante skozi denemo, pridejo v spodnjih 4 čevlje ograje, po 9 palcev saksebi, navzgor 14 palcev in prav na vrhu smejo še bolj oddaljene biti.

Od teh stebrov zasadimo vsakih 10—12 čevljev enega na varstveno črto, 2 čevlja globoko v zemljo in porinimo potem 3—4 palce debele rante skozi luknje.

Meje te vrste zadržujejo vso divjačino, dolgo trpijo in so ceneje ko one iz desek.

Kjer ne moremo ali nočemo divjačine zmanjšati, so take meje potrebne, kajti brez njih ne more mladi les rasti, in vsi stroški so večidel zastoj. — Čeravno bi na ta način narejene ograje tudi več stroškov prizadjale, vendar jih je bolje narediti, kakor obdeljavo večkrat ponavljati, nazadnje pa še slab, od divjačine ogrizen les izrediti. (Dal. prih.)

Nadloga sadjerejem letošnjo zimo.

Iz Posavja poleg Ljubljane.

Po skopnjem snegu je žitno polje veliko prijaznejše memo lanskega leta. Pšenica se je dobro ohranila sploh po vsem polji, ne tako pa rž. Pri rži se je čudna stvar opazila: Lansko zimo so se rži starega semena slabo ohranile, a bogate niso bile; letošnjo zimo so se pa rži starega semena slabo ohranile, da! zeló pozeble so, dasiravno so se jeseni bile prav dobro vrastle; v rži novega semena so pa lepe, niso pozeble. Kaj se ima kmet iz te opazke učiti? — Posebna nadloga je pa to zimo na Posavji v županiji Ježica sadne vrte zadela. Preteklo jesen na zgornjem Posavji ni bilo lova na zajce, — zakaj ne, to le najemniki lova vedó. Zarad tega je pa te živali čez hudo zimo veliko ostalo. Ker jim drugod ni bilo živeža dobiti, zato so se zajci nad sadne vrte spravili in strašno so oglodali mlade jablane. Samo v farovških dveh vrtih na Ježici so mlade jablane, po 8, 7, 6, 5, 4 leta stare tako pokončali, da se bo težko kako drevesce ohranilo. Neke gospé vrt je strašno pokončan. In isto tako toži več kmetov, ki so si sadna drevesca pred leti skrbno zasadili; vse je oglodano in nič ni pomagalo, če tudi so bila drevesa z apnom pobeljena ali pa s slamo dobro ovita! Sto in sto forintov škode je samo na Ježici pri sadnih vrtih, in kdo jo bo povrnil, ako najemnik lova pravi: „tukaj je zajec tožen?“ Lepa spodbuda k sadjereji! Nihče ne bo imel veselja sadnih drevesec saditi; zdatneje bo vrte v travnike spremeniti in kravam dobro pičo pripravljati, da bolje molzejo, posebno ako se lovska postava ne prenapetost na bolje.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 29. marca 1871.

O b s e g: Oklic kranjskim gospodarjem. — Kaj so Suffolgovci in zakaj so tako dobri. — O gozdnem varstvu. (Dalje.) — Telovadno in boriteljsko imenoslovje. (Dalje.) — Klic na tabor v Kastvi. — Slovenske uganjke. (Dalje.) — Propast srca. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Oklic kranjskim gospodarjem.**

Kranjska kmetijska družba je dobila državno podporo tudi za povzdigo svinjske reje. Ker pa za to, da se zdatno zboljša naša svinjereja, ni boljšega sredstva kakor je ta, da v deželo dobimo tisto angleško pleme, ki se Suffolško imenuje, zato je s pripomočjo „Novicam“ znanega kmetijskega učitelja Feuserja nakupila Suffolških mladih, 2 do 5 mesecev starih mrjasčekov in svinjic, ktere bo pod ceno, po kateri jih je družba kmetijska kupila, na prodaj po poti dražbe (licitande) postavila.

Ta prodaja bode v sredo po veliki noči, 12. dne prihodnjega meseca aprila, dopoldne od 9. do 10. ure na pristavi gosp. odbornika P. Lasnika pod Rožnikom (Rosenbach). Prodajala se bode ta živinica le sparoma, to je, en mrjasec in ena svinja, in proti temu, da se koj na mestu plača, in kdor jo je kupil, da tudi koj seboj vzame.

Glavni odbor c. k. družbe kmetijske
v Ljubljani 26. marca 1871.

Kaj so Suffolgovci in zakaj so tako dobri?

Da naši gospodarji, katerim je Suffolško pleme prešičev še neznan, poznajo to pleme, povemo jim sledeče:

Angleži so tudi mojstri v svinski reji. Izdelali so se več imenitnih plemen, ki imajo svoja imena od tistega kraja, kjer so doma.

Med žlahnimi in velikimi plemeni slovijo najbolj prešiči iz Suffolka, Esseksa in Yorshisea.

Najdebelejši so Suffolgovci. Imenitni so ti prešiči, ki so beli, šetinasti, precej dolge glave in velicih, spred pobešenih ušes, posebno zato, ker se 1) dadó silno odebeliti (spitati) in sicer tako, da nekteri v 3. letu že 8 centov in še več vagajo, 2) da vse, kar se jim za živež poklada, do zadnjega cemperca obrnejo v slanino (špeh) in meso, 3) da so trdni in ne zbirčni pri klaji, in 4) da so svinje zelo rodovitne. Za popolno spitanje pa potrebujejo več časa in obilne klaje; zato more gospodar, ki hoče več tacih prascev spitati, z obilno klajo oskrbljen biti.

Ni ga boljšega pomočka zboljšati našo domačo svinjsko rejo, kakor je ta, da si premožen gospodar omisli angleškega mrjasca. Če tudi je veliko draži, splača se kmalu zato, ker z enako mero klaje in v enakem času po angleškem mrjascu narejeni prešiči 25 odstotkov več mesá in slanine zaredé. Pri 2 prascih,

ki sta po 2 centa težka, ima tedaj gospodar najmanj za 1 cent dobička več, to je v denarjih najmanj 25 gold.

Ker pa si — tako piše v tej svinjereji skušeni g. Feuser — manjši kmet ne more lahko kupiti dragega mrjasca, naj več gospodarjev skupaj si omisli enega. Če tudi 10—12 tednov star mrjasček veljá 30 gold., kedar je za pleme (s $\frac{3}{4}$ do 1 leta) pripraven pa veljá 70 do 100 gold., se ta denar vendar izplača, da je svinja le nekoliko mladih vrgla, ker vsako tako prase je med brati vsaj 5 gld. več vredno kakor drugo navadno prase. To pa soseski, kateri se leto in dan le 400 tacih praset rodi, vrže že 2000 gold. — in zato je le enega mrjasca treba, kajti 40 svinjam zadostuje en mrjasec.

Gosp. Feuser je preračunal, da celo naše cesarstvo, ki šteje okoli 8 milijonov prešičev, bi si s plemenjenjem angleških prešičev lahko 40 milijonov gld. več premoženja pridobilo, po takem tedaj kranjska naša dežela, ki šteje blizo 100.000 prešičev, blizo 1 milijon gld. več.

Pri reji je pa na to skrbno gledati, da taki mrjasci in take svinje, ki smo jih dobili s tem, da smo angleškega mrjasca plemenili z domačo svinjo, se ne smejo za pleme obdržati, kajti taka pomešana živina ni več tako rodovitna in se tudi ne dá več tako spitati. Treba tedaj, da se na navadno domačo svinjo spušča angleški mrjasec.

(Konec prihodnjič.)

O gozdnem varstvu.

Spisuje Franjo Padar.

(Dalje.)

III. O gozdnih potih in o potrebi popravljati jih.

Slaba pota niso le težavna in škodljiva za voznike, ki les iz gozdov vozijo, temuč so tudi za gozdnega gospodarja nekoristna, ker cena lesa se zavoljo tega zniža in mlademu in staremu gozdu dosti kvara napravi. Vse to ne potrebuje dokazov, ker lahko se razvidi, da tak les, če ga po dobrih potih iz gozda dobimo, več ceno ima kakor oni, ki se zarad slabih potov težko izpeljava. Ceno, ki jo zahtevajo slaba pota, se odračuni od lesa, je toraj zguba gozdarskega gospodarja.

Slaba pota so pa tudi neposrednje škodljiva. Mnogo mladega drevja bilo je že poškodovanega s tem, da vozniki, ogibaje se grdih potov, so ognili se na mlado lesovje — in vsak se je že lahko prepričal, da stara drevesa, odrta od koles ali z odtrganimi koreninami, malo prirastka imajo in kmalu suhe veje dobé. Večkrat zapazimo le kakošno mlako, ktere se vsak voznik

ogne in s tem škodo dela gozdu, ki je zmirom večja, kakor bi bili stroški, če bi se pot popravila.

Gozdar mora na to gledati, da pri močno izvoženih potih, kjer je potreba, na obeh straneh 3 čevlje široke in 2 čevlja globoke jame skoplje, da je pot bolj suha in ognitev nemogoča.

Dalje morajo tista drevesa, ki blizo potov stojé, visoko okleščena biti, da more zrak do potov priti in da se tem bolj suše. Korenine, štori in kamenje se morajo previdno skopati in odstraniti, ker se drugače luknje na potu naredé.

Gozdar mora vse mlake s kamenjem in peskom zasuti; ako tega primanjkuje, naj jih pa zadela z drevesnimi odpadki, ki naj jih blizo skup deva. Sploh mora pota tako narediti, da se more po njih voziti, in bi vsaki, ako ne bi peljal po potu, se po pravici kaznovati smel.

Vsa nepotrebna pota naj se v začetku in koncéh z globocimi rovi zapró; smejo se pa tudi nasaditi po okoliščinah, in vsak, ki po stranski poti pelje ali jaha, se kaznuje. (Dal. prih.)

Národne stvari.

Klic na tabor v Kastvi.

Hrvatski in slovenski mili bratje!

Namenili smo v Kastvi dne 21. maja t. l. napraviti „tabor“, zato Vam vsem polagamo na srce, da s svojo nazočnostjo povišate sijajnost tega dne.

Bratje hrvatski, posebno Vi, dragi Istrani in prebivalci nekdanje daleč sloveče Liburnije! čitali in čuli ste o taborih, kakor jih je sedanja leta na dan poklicala bratinska nam Slovenija. — Naš tabor pa naj bode prvi na hrvatskem zemljišču, in to prav v pokrajini isterski, kjer si podajata Hrvat in Slovenec bratovsko roko. Naš tabor naj budí med Hrvati in Slovenci zavest, da so sinovi jedne iste matere drage, jedne iste širje domovine!

V srcu te širje domovine ti ležiš, o Liburnija! s svojim radnim prebivalstvom; na tvoje obale šumeče vdarja morje jadransko, pripovedajoče ti o slavi tvojih pradedov, ki so bili gospodarji morju, koje bi ti sedaj radi s silo odvzeli. Tvoje ime in tvoja moč, o narod! vozila se je nekdanj v tvojih brodovih po tvojem jadranskem morju!

„Vže močen na morju
Liburnjan je bil,
Ko Rimljan se barke
Je tesat' učil“.

To od nekdanj tvoje morje, o narod! živeči na primorskih obalah in po vseh zemljah na našem jugu, kjer zvoní jezik slavjanski! To tvoje morje mora zopet s tvojimi brodovi napolniti se, da na novo oživi tvoja trgovina in blagostanje tvoje.

Da, o narod! Od slovenske strani gleda na-te „Snežnik“; v pokrajini isterski diže se ti gora „Učka“; na strani hrvatski pa beli se zreči na tebe stari „Velebit“.

Te gore videle so slavo praotcev tvojih; čule so zvoneči glas jezika njim krasnega, in čuvale gorostarne stražarice — njihovo narodnost in prava.

Naj tedaj tudi sedaj pridejo bratje nam Slovenci od jedne, a od druge strani Hrvatski nam pobratimi, da se zaružimo, složimo in da si roko in srce podamo za večno, sveto vez.

Tudi Snežnik, gora Učka in Velebit radostno bodo zopet gledali na svoje sinove hrvatske in slovenske, ki se, kakor nekdanj dedovi njim, zbirajo na „taboru u

Kastavščini“, braneči tu, v srcu slavjanskoga juga, svojo narodnost in svoja prava, pleteči nove vezi sloge in ljubavi med Hrvati in Slovenci.

Tako bode se faktično počel izvrševati ljubljanski program, sestavljen od najodličnejših domorodcev hrvatskih in slovenskih meseca decembra 1870. l.

Šumi o morje! Zaslišaj in precvetaj na novo o Liburnija! ker v tvoji sredi zidamo si poslopje prihodnje nam sreče! Živeli Hrvati! Živeli Slovenci! Živela isterska pokrajina!

Središnji odbor taborja:

France Steidle, predsednik; Anton Rubeša, France Maroti, Ernest Jelusić, France Kraljič, France Sever, Jakob Velikonja.

Podučne stvari.

Telovadno in boriteljsko imenoslovje.

Sestavil Ivan Z. Vesely, načelnik „Sokola“ ljubljanskega.

(Dalje.)

H.

Häckelhang, sključena vesa.	Hinaufgehen, iti gori.
Halbe Deckung, polno kritje.	Hinauflaufen, teči gori.
Halbkreis, polkrog.	Hineinlaufen, teči v —
Halbkreisdeckung, polno kroglo	Hineinspringen, vskočiti.
Hals, vrat. kritje.	Hinken, šantati, šepati.
Halte, zdržatev.	Hinkgang, šantanje.
Hand roka.	Hinkhüpfen, šantaje poskakovati.
Handbeugen, roko ugibati.	Hinkkampf, boriti se šepaje.
Handbewegung, gibanje z roko.	Hinkschieben, šantaje porivati.
Handdrehen, roko obračati.	Hinksprung, šepav skok.
Handgehen, ročna hoja.	Hinkstand, šepana stoja.
Handhabe, ročaj.	Hinterpausche, zadnji roč.
Handhang, ročna vesa.	Hintersprung, skok od zadej.
Handlage, ročna pologa.	Hochreichen, segati.
Handkreisen, roko krožiti.	Hochrhythieb, notranji poprečni sek.
Handschieben, roko porivati.	Hochspringen, skakati kviško.
Handschuh, rokavica.	Hochsprung, skok na kviško.
Handstehen, stoja na rokah.	Hochtiefsprung, skok na visoko — globoko.
Handstrecken, roko stezati.	Hochweitsprung, skok na visoko — daleč.
Handwaffe, ročno orožje.	Hochwippen, kolebati na visoko.
Handwurzeln, zapestje.	Hockabschwung, odkolebljej v počepu.
Handziehen, roko vleči.	Hocke, počep.
Handzug, poteg z roko.	Hocken, počeniti.
Hang, vesa.	Hockriesensprung, skok velikih kanov v počepu.
Hangbein, viseča noga.	Hockwende, obrta v počepu.
Hangeln, veskati.	Hockwippen, kolebati v počepu.
Hängen, viseti.	Holm, držaj.
Hangstützschwingen, kolebati v vesni opori.	Hüftdeckung, spodnje oprečno kritje.
Hangübung, vaje v vesi.	Hüfthieb, spodnji oprečni sek.
Hangwage, vesna razovka.	Hüpfen, poskakovati.
Hangwechsel, menjava vese.	Hüpfsteigen, poskakovaje lesti.
Hanteln, naročniki.	
Hauen, sekati.	
Hauptthieb, glavni sek.	
Herablassen sich, spuščati se.	
Hieb, mah, sek.	
Hiebfechten, borjenje na sek.	
Innen, notranji, znotraj.	Innenkreis, notranji krog.
Innendeckung, notranje kritje.	Innereblösse, notranje odkritje.
Innenkamm, notranji bod.	Invasion, vpad.

(Dalje prihodnjič.)

I.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 5. aprila 1871.

O b s e g: O zadevah nove ceditve zemljiškega davka. — O gozdnem varstvu. (Dalje.) — Kaj so Suffolgovci in zakaj so tako dobri. (Konec.) — Koliko goldinarskih kolekov je treba za zemljiščino-knjižne izpiske? — Naš položaj. — Iz českich pesni Václava Poka Poděbradskega. — Slovenske uganjke. (Dalje.) — Propast srca. (Dalje.) — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

O zadevah nove ceditve zemljiškega davka.

Kar so „Novice“ v 12. listu okrajnim komisijam na srce položile, ni bil glas vpijočega v puščavi. Hvalježni dopisi, ki smo jih na oni razglas prejeli, nam kažejo, da smo jim vstregli. Častit gospod neke dolenske okrajne komisije je, gledé na to, kako malo so o ceditvi različnih pridelkov nekteri odborniki zvedeni, popolnoma potrdil nasvet „Novic“, naj bi se okrajne komisije cele dežele pogovorile in porazumele med seboj, da v edinstvu postopajo, vsaj gré v tem delu za enako razmero ene dežele in za razmero med družimi deželami. Al okrajne komisije so raztresene po deželi, tako, da razgovor med njimi ni mogoč, čeravno bi bil silno potreben. Zato želí omenjeni gospod, naj bi „Novice“, kterim je pravična razmera zemljiških davkov živo pri srcu, svetovale pot, kako bi se mógli ti razgovori posamesnih okrajnih komisij doseči.

„Novice“, kterim odnekaj na čelu stoji napis gospodarskega lista, ne morejo zdaj o tem prevažnem času, ko se dela nova podlaga gruntnemu davku, rok križema držati; naša dolžnost je tedaj, da na ono željo odgovorimo, kar mislimo, da bi peljalo k zaželenemu cilju.

Gospod dopisnik iz Dolenskega ima prav, ako trdi, da po deželi raztresenim komisijam ni mogoče se v razgovore spuščati. Al ta razgovor, ki bi se sukal le okoli glavnih načel in okoli tega, da bi se razodele posebne razmere v vsakem okraji, lahko bi se dosegel s tem, da bi vsaka okrajna komisija enega svojih najbolj izvedenih odbornikov poslala v Ljubljano na odločeni dan. Malih stroškov potovanja se gotovo nobena komisija ne bode strašila, ker gré za silno važno, veliko stvar.

Ako se ta naš nasvèt odobrí od dotičnih komisij, prosimo, naj nam vsaka komisija to blagovoli naznani, in bomo potem radi skrbeli, da se ta shod v Ljubljani dovrši, in to kmalu, ker skrajni čas je za take razgovore.

Takih razgovorov ne prepoveduje nobena postava; visoka vlada sama želí resnico izvedeti; gotovo pa tudi vé, kako težavno je, da se vse komisije zavedajo, kako se imajo svojega posla lotiti, da se resnica dožene.

Iznova pa ponavljamo klic: ne dremajte zdaj, gospodarji! da ne bode prepozno. „Vigilantibus jura!“ pravi že stari pregovor.

O gozdnem varstvu.

Spisuje Franjo Padar.

(Dalje.)

IV. Trebljenje posekanih krajev.

Vsakemu že zasejanemu prostoru mora škodljivo biti, ako se posekani les naglo iz njega ne odpravi. Mlade rastlinice se spridijo, seme ne požene in štori v nizkem gozdu tudi ne, če so z vejami in drugo šaro pokriti. Tudi se godí s tem velika škoda, da se mnogo rastlin povozi in pohodi.

Gozdar mora dosti zgodaj sekati začeti in sekanje končati, in se vseh mogočih sredstev poslužiti, da seči v visokem gozdu, če je mogoče, pozimi v snegu ali pred začetkom toplega vetra opravi. Seči v nizkih gozdih naj v milejih krajih do konca aprila, v neugodnih vsaj do konca maja očisti.

Včasih vendar ni mogoče lesú v tem času iz gozda spraviti. Takrat mora les, če je seč že posejana ali če raste mladovje, prec ko je posekan, na pota ali druge neškodljive kraje priti in se v sežnje zložiti, da se brez škode more poleti izpeljati. Morajo se tudi v tem oziru oglavnice zadržavati, ves les, predno požene listje, na oglavna mesta speljati in vožna živina iz gozda odpraviti.

Če ni mogoče vsega lesa za kurjavo in tesarstvo itd. pred muževnostjo in pogomom listja iz že zasejanih seči odpeljati, naj se vsaj fratje v butare zveže in na sežnje zloži ter pred začetkom družega pogona, to je, pred kresom iz gozda vzame, kajti mnogo do onega časa s fratjem pokritih rastlin se oživi, ako imajo čas in zrak. Pogine pa pogostoma veliko listnih in šilovnih sajenk, če so bile do kresa gosto z drevjem pokrite. Če ni bilo mogoče šilovnino pred začetkom pogonov odstraniti, in rastline, ki so bile s fratjem pokrite, rešite, je pri zanašanju zraven stoječih rastlin potrebno, da se z izvažanjem tako dolgo čaka, da novi pogoni trji postanejo; drugače se godí velika škoda. Če so pota, na ktera se hočejo sežnji narediti, tako ozka, da se mora les zraven pota na mlade rastlinice pokladati, naredimo blizo pota po dolgem sežnje. Škoduje tukaj manj, če so skladavnice, 2 do 3 sežnja in 10 do 18 čevljev sasebi, pravokotno od pota postavljene. Čeravno se sadike, ki jih les pokriva, spridijo, vendar ostane še mnogo drugih, kjer so luknje le 3 čevlje široke, če dolžina sežnja ima 3 čevlje.

Mora se pa tudi na to paziti, da se pri vožnji tesarkega in kurjavnega lesa, poslužimo vseh pripomočkov, da se varuje mladi zarod. Trske se morajo pred pogonom listja in semena vkup zložiti in iz gozda odpraviti.

(Dal. prih.)

senca t. l. v pojasnjenje g. Žerjalu in vsem častitim bralcem „Novic“.

Moj dopis v 7. listu „Novic“ od 15. februarja se glasi, da „postavo odločiti za dan skupne trgatve je težko, ker ni vsako leto v istem času grozdje zrelo, zato se tudi v enem času trgati ne more“. O tem, kar dopis iz Beča proti tem vrsticam v 9. listu „Novic“ pod številko 1 trdi, moram opomniti, da moja misel ne sega v dan trganja za vsako leto naprej, ampak le na trgatve o pravem času za vsako leto posebej. To se še posebno iz omenjenega mojega članka vidi zato, ker sem razložil neugodna vremena in sušo, ki so grozdju škodljiva ter ga pri izrejanju zadržuje. V takih letih je vino slabeje; mora se grozd tedaj dalj časa na trti pustiti, zato je treba za vsako leto posebej dan trgatve odločiti. Da bi vsi vinorejci previdni in modri bili, lahko bi potem vladala svoboda! Al ker to ni tako, pelje svobodno trganje v pokvar vinstva, in ne v napredek njegov. Nevedni ljudje vselej prezgodaj v trgatve silijo tako, da jih je težko nazaj držati. Umni vinorejci in župani se ne morejo z vsakim posebej pričkat. Tako pa se prezgodnja trgatve prične, če pa se več občin vsled postave skupaj pogovori in vsako leto posebej dan trganja odloči, se gotovo pravo zadene in nikomur na škodo ne dela.

Sloboda je res lepa reč, a zdrava sloboda se le tista imenovati more, ako jo zdrava pamet vlada. Ta pa se mnogokrat še pogreša. Če mi pa kdo reče: kaj bodo drugi meni zapovedovali, kdaj da smem trgati? mu odgovorim samo to: vsak je res gospodar svojega posestva in kdor kisle vinopiti hoče, naj ga pije v imenu božjem! Al vino se daje tudi na prodaj, to pa je drugo, zakaj 5—6 vinorejcev, ki prodajajo slabo vino, so krivi, da se lahko ves kraj razvpije po svetu, da ondi ni dobrega vina dobiti, in tako trpijo škodo nedolžni, ki imajo dober pridelek. Zdaj pa vprašam: ali sme drug drugemu škodo delati? Zato tedaj je postava trgatve dobra, ker ne spravlja nobenega v škodo in je vsem le na korist. Fr. L. b. n.

O gozdnem varstvu.

Spisuje Franjo Padar.

(Dalje.)

V. O potratih lesa in sredstvih, kako jo odvrniti.

Največa škoda v gozdih je potrata lesa ali nepravo gospodarstvo, nepotrebna upotreba. Veliki gozdi so se skoro samo s tem hudo pokončali in v več krajih je trošenje lesa naredilo, da so se gozdi pred časom sekanja in večkrat prezgodaj posekali, še celo visoki gozdi so se morali v nizke in srednje spremeniti. Kakošna škoda se s tem godi, more le prevideti ta, ki je v stanu znesek gozdov po različnosti sečnih časov in obravnav preračunati. O tem je govorjenje v nauku „o precenitvi gozdov“.

Večkrat je na ta način nastala zguba tako velika, da je več ko polovico vsega lesa znesla, ki jo potem iz takih vsako leto izsekanih, korenin gozdov dobimo, če so bili dobro gospodarjeni. Koliko večja je še zguba, če so taki gozdi slabo gospodarjeni in doraščeni bili!

Prevelik oddatek lesa bodi-si s trošenjem ali na kak drug način je velika škoda gozdom; rane, ki se jim naredé, se ne dajo z nobeno rečjo lahko zaceliti. Treba tedaj se takemu početju z vsemi silami in pripomočki ustavljati.

Da bomo pa mogli, moramo poznati vse načine trošenja in vsa sredstva, da se to odvrne. Naj tedaj

bolj važne točke o trošenju naštejemo in zraven tudi o sredstvih za odvrnitev njegovo kratko naznamim.

Trošenje pri kurjavi.

Pri lesni kurjavi se potrata že v gozdu prične. Prva in velika potrata je, da po mnogih krajih skoro vsa drva v sežnje presekavajo in veliko lesa gré v trske, ki zmirom le v gozdu segnjijó.

Zguba je večja, kakor se sploh misli. Na vsakem iviru gré četrt čevlja v zgubo, če je les zelo debel, mora delavec več zaseke narejati, in zguba je še večja. Če je zguba na vsakem iviru le četrt čevlja velika, je pri 3 čevlje dolgih ivirih $\frac{1}{12}$, in pri 4 čevlje dolgih že $\frac{1}{16}$ vsega lesa znese. Na vsakih 12—16 sežnjev gré celi sežnjev v zgubo. Kakošna škoda za okraj, kjer se 16.000 sežnjev sekanega lesa napravi! Na ta način se zgubi 1333 sežnjev najboljšega lesa v ivirje.

Pride se pa temu v okom, ako gozdar gleda na to, da se debeli les žaga, preklovina pa seka. Če bi se delalci še tako upirali, se mora gozdar vseh pripomočkov poslužiti, jim plačilo poboljšati, dati grajščinske žage, da se vdadó koristnemu delu.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

O samostalnosti ženskega spôla.

Govoril dr. Razlag v ljubljanski čitalnici 2. aprila 1871.

Čitalničin odbor mi je na mojo željo dal nalogo, brati vam čestite poslušalke in poslušalci „o samostalnosti ženskega spôla“. Poskusil bom o tem jako obširnem predmetu govoriti, kar je mogoče na kratko, ker se bojim dolgočasiti čitalničine društvenike s takim nenavadnim predmetom; prizanesite toraj na eno stran kratkosti in površnosti mojih besed, na drugi strani pa predmetu samemu, ki se tako krivo širom po svetu razumeva.

Ne bojte se, čestite domorodne gospé in gospodičine, da bom v svoji razpravi priporočal kakor liberalci po nasprotjih (*lucus a non lucendo*) upravičenost sužnje ženske odvisnosti, ktero nahajamo pri manj izobraženih narodih po veljavnem načelu, da izobraženi narodi tem več čislajo žene, čem bolj so izobraženi; ne bojte se tudi vi možiki gg. poslušalci, da bi jaz povelečeval nezdravo sentimentalnost sredovečnih zaljubljenih pevskih viteзов na škodo moževljeve, še toliko zmerne in v prirodi vkoreninjene prevage v rodovinskem življenju, — vendar ker ne bodem govoril, kakor eni morebiti pričakujejo in kakor drugi ne bi radi slišali, škodujem menda najbolje le samemu sebi, ker utegneta reči, da vam nisem nič pikantnega razložil.

Čestiti družniki in družnice naše čitalnice sred našega slovenskega središča! Časov kolo se neprenehoma vrti in dovtélo se je tudi pred naše prage; novi časi prinesejo seboj nove potrebe, nove koristi in naloga mislečih rodoljubov je, na drobno pretehtovati razmere in kar se dobrega najde, tudi v korist boljše prihodnosti obdržati.

Da je ženski krasni spol velik faktor v narodnem življenju, je nedvojbeno in da se v prihodnje vsi deležniki razumno, odločno in stanovitno morajo poprijeti delovanja na dušno in gmotno ali materijalno srečo naroda, je jasno kot beli dan; toraj izvolite potrpežljivo poslušati nazore moje o samostalnosti rodoljubnih Slavjank, kakor jo po zdravi pameti zahteva značaj nepokvarjenega naroda in zahtevi prihodnosti po popolnoma naravskem razvoju. V zdravem telesu prebiva tudi zdrava duša, zdrave ro-

komobiloma, kakor tudi našo pripravo za prevaževanje drv po leseni železnici in po rižah drvarskih.

Podpisani je vselej, kolikor mu čas pripušča, rad pripravljen vsacemu pokazati vse to, in kdor poduka želi, ga tudi podučiti in na vsako vprašanje o zadevah gozdarstva odgovor dati.

M. Scheyer, viši logar.

O gozdnem varstvu.

Spisuje Franjo Padar.

V. O potratih lesa in sredstvih, kako jo odvrniti.

(Dalje.)

Skušnje so pokazale, da so delalci zadovoljni, če se jim zato, da les žagajo, od vsacega sežnja 6 kr. več plača, kakor pri lesu, ki ga presestavajo.

Le pri dobrem lesu 6–12 palcev v premeru si delavec pristori, ako se sekire poslužuje; pri debelejem lesu gré delo bolj naglo z žago. So kraji, kjer so delavci tako žage vajeni, da tirjajo več plačila, ako se jim reče, sekiro namesti žage rabiti. Po drugih krajih je pa ravno nasprotno in ljudje hočejo več plačilo imeti, ako se jim žagati zapové. Večkrat je le staro kopito in trma kriva, da imajo ljudje nejasne pojme o delu, ki ga niso nikdar opravljali.

Da se bodo prepričali in podučili, kako ste obe deli med seboj v razmeri, pokličimo delalca s sekiro, naj seka, in pokažimo mu, koliko časa je potreboval. Potem naj tudi žaga, in pokažimo zopet, koliko časa je ta porabil. Ostrmé delalci, ko vidijo, kako malo je razločka o času, ko bi ga lahko v denar porabili.

To je pripomoček, ktereга naj se posluži vsak, da odpravi sekiro iz gozda in vpelje žago, da se enkrat konec naredí veliki potrat lesa. Koliko vrednost ima žaga za gozdnega lastnika samega, to se lahko preračuni. Na priliko: Prodá se seženj polenovih drv v gozdu za 4 gold., pridobi se z žaganjem 16. del, toraj 15 kr.; če odračunimo 6 kr. delalcem, je 9 kr. gospodarju pridobljenih. Pri več sežnjih, in če ima les večo ceno, je dobiček znamenit. Tudi tukaj, ako seženj polenovih drv v gozdu le za 1 gold. 30 kr. prodá, nima vsaj zgube in je dolžan ljudstvu in delalcem korist lesa prihraniti in povekšati, da delalcem veči zaslužek pridobi, ktereга vsi potrebujejo.

Drugo, tudi veliko trošenje lesa nastane, ako se gozdna drevesa ne posestavajo nizko. Kaj nam koristi, da potem visoki štori v gozdu segnjijejo. Najdejo se še dandanes gozdi, ki kažejo nepravilno in neumno gospodarstvo. Po nekterih krajih se vidijo debeli in visoki štori raznega drevja, in če prašamo, zakaj to, se nam odgovorí: „zato, ker ljudje na vozove niso mogli tako debelih krljev spraviti!“ Ali ni to vredno smeha? Dandanes, ko že lesa pomanjkuje, pač vsak zdihuje: o kako neumni so bili naši stari! Al prepozno je mrličje iz grobov klicati.

Gozdar mora, kjer ni v stanu, da bi se drevesa s koreninami skopala, na to paziti, da se tikama zemlje posekajo, ker mnogo koristnega lesa se pridobi in ljudem v pomanjkanji pomaga.

(Dalje prihodnjič.)

Ozir po svetu.

Črno morje in svet blizo njega in dalje od njega.

Slika črnega morja in sveta blizo njega in dalje od njega, to je, tista doklada, ki so jo „Novice“ svojim naročnikom za pirhe obljubile.

Vsi politiki trdijo, da ni dandanes važnejše zemlje na svetu, kakor je ta, kjer se bode pred ali pozneje

rešilo tisto vprašanje, katero bo veliki potres včinilo v Evropi — „orientalsko vprašanje“ namreč, ali vprašanje, kaj bode z evropejsko Turčijo in onimi kristijanskimi deželami, katerim zdaj gospoduje turški sultan, kedar se vname boj križa s polomesecem. Bati se je bilo, da naredí hude prekucije že letošnja obravnava črnomoškega vprašanja, katero je sprožila ruska vlada, ko je otresla tisto za-njo sramotno pogodbo od l. 1856., kateri oče je bil bivši cesar Napoleon III. Vendar so črni oblaki na nebu političnem za zdaj mirno prešli, ker je ruska vlada dosegla, cesar je želela. Se ve, da s tem ni rešeno orientalsko vprašanje.

Svet velike politične zastavice v obrisu, ki je priložen današnjim „Novicam“, leži tako jasno na vse kraje pred nami, da si ne moremo jasnejšega želeti. Noben navaden zemljepis nam ne stavi tega tako lepo pred oči, kakor pričujoča slika.

Gledé na vse to mislimo, da vstrežemo naročnikom svojim s to doklado.

Naj temu zemljevidu dodamo še nekoliko krajepisnih črtic.

Morje, nekđaj Pontus Euxinus imenovano, nima imena črnega morja zato, da bi bila voda njegova črna; tega že davno ne verjame nihče. Al tudi zato ga nima, da bi morebiti bližnji črni gozdi, ki so deloma ob brežinah tega morja, se videli v njegovi vodi. Prebivalci jutrovih dežel (orientalci) ne imenujejo črno samo to, kar je po barvi črno, temuč tudi to, ker je strahotno, nevarno, demonsko (hudičevo) imenujejo črno. To morje se jim je tedaj moralo nekđaj za ladije zeló nevarno zdeti, in zato so mu dali imé „črnega morja“. Resnica je, da so viharji na tem morji hudi, ker je krog in krog zaprto, in to je vzrok silovitih vrtincev. Vendar tako silno strašno tudi ni, da bi si zavoljo tega zaslužilo to imé. Rimljani so to morje marveč imenovali prijazno, gostoljubno, čeravno nikdar dolgo niso bili gospodarji njegovi.

Našim časom pristuje njegovo ime še morebiti za tega del najbolj, ker je res — črna pika političnega obnebjá. Rusija se je že veliko borila za posest njegovo, in se bode še hudo borila, kajti da Carigrad (Konstantinopel) mora kedaj ruski biti, na to meri že od starodavnih časov. Rusija se misli naravno dednico bizantinskega carstva, kakor so nekđaj nemški cesarji se mislili dediče zahodnjega rimljanskega carstva. Turk mora bežati, križ kristijanstva mora se zopet povzdigniti ondi, kjer ga je pregnal turški polomesec. Rusija dosledno dela na to, da se polastí ob ugodnem času Carigrada. V azovskem morji je vstvarila močno brodovje, Krč, ki je ključ v to morje, je premenila v močno orožnico, in tudi železnico iz notranje dežele dodelala do Taganroga. Azovsko morje jej je le velika luka (barkostaja) za vojno brodovje itd.

Al vrnimo se v popis svetá, ki je okoli črnega morja. Bistro in krasno leži črno morje pred nami, ki meri 8700 štirjaških milj, in loči Evropo od Azije, proti zahodu se mejí z Romanijo in Bulgarijo, proti vzhodu z Mingrelijo in Gurielom, proti jugu z Natolijo; — po Bosporu se stika s sredozemskim morjem, čegar del prav za prav je; va-nje se razlivajo velike reke: Donava, Dnester, Dneper, Don in Kuban, ktere delajo, da je voda njegova sladkejša kakor družih morij, in da tudi raje zamrzne.

Ravno pred nami na maloazijatskem bregu stoji staro mesto Sinope z luko svojo, kjer je nekđaj in v novejšem času bilo hudih bojov mnogo, in v katerem mestu se je rodil Diogen, eden najbistroumniših človekov starodavnih časov, ki je podnevi z lučjo iskal človeka, to je, pravega, značajnega možá. — Na desni stoji Trapezunt, nekđanje glavno mesto črnomoško,



gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 9. avgusta 1871.

O b s e g: O gozdnem varstvu. (Dalje.) — Glasi o sviloreji. — Amerikanski zgodnji rožni krompir. — Kmetijske in obrtniške razstave. — Nauk o umni živinoreji. — Razpis štipendij za umetnike. — Bivša pariška komuna in socializem. (Dalje.) — Pregina, mitično bitje starih Slovencev. (Konec.) — Pravila društva „Šola“. — Pravniška zastavica. — Prislovice in reki iz Istre. — Književnost: Občna zgodovina za srednje šole. Slovenski „abšidi“. Besednik pravniško-politični. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O gozdnem varstvu.

Spisuje Fr. Padar.

(Nadaljevanje iz 16. lista.)

O poškodovanji drevja in lesnih rastlin po ljudéh.

Mlado in staro drevje je izpostavljeno mnogemu poškodovanju, ki se godí po ljudéh. Sem štejemo posebno: 1) rezanje trt in obročev; 2) rezanje metličja; 3) rezanje roglic (vršičkov); 4) sekanje in trganje vej; 5) nabiranje smole in borovine; 6) zavkroženje drevja ali lupljenje dreves; 7) izsekavanje tičjih gnjezd; 8) nabiranje soka.

Naj o vsacem rečemo nekoliko.

1. Rezanje trt in obročev.

Znano je, da imajo v mnogih krajih navado, žito povezovati s trtami; v ta namen pa sekajo trte od bréz, lesk, kosteničja, vrb in družega grmovja, pa tudi od mladih hrastičev, gabrov, brestov in družega koristnega drevja.

Kaka škoda se s tem godí, si lahko vsak sam misli.

Vsako leto je treba brez števila takih trt; če ljudje ne dobodo dosti grmovih trt, jamejo breze obrezovati; ker pa je tudi bréz malo, spravijo se nad druga gozdna koristna drevesa. Večkrat se zgodí, da se najlepši 2, 3 do 4 leta stari pogoni brezovih, nizkih gozdov, med temi tudi več hrastovih, gabrovih in brestovih, na ta način pokončajo in s tem se tako daleč zabrede, da po nekterih krajih ni že nobene breze videti ali hrasta.

Pogostoma najdemo škodljivo prikazen v krajih, kjer je tako slaba zemlja, da ne zraste tako dolgo žito, da bi se mogel povezok z žita narediti. So pa tudi kraji, kjer tega ni, ampak so ljudje le vajeni s trtami vezati. Brez razložka se mora ostro kaznovati tako početje, zato je dolžnost gozdarjeva, da vsakega prestopnika vodstvu naznani. Če se ne more brez trt shajati, naj gozdno vodstvo skrbi, da brez škode prebivalcem trt dá. Naj se nasadi pripraven kraj z vrbovino, kjer se vsako leto pod poveljem gozdarja trte režejo in med posestnike razdelé.

Enako, kakor v grajščinskih gozdih, naj se dela tudi v soseskinih gozdih; v grajščinskih pa naj jih režejo priseženi delavci in se po nizki ceni prodajajo, da se lahko vsakdo ž njimi preskrbi.

Najmanj škodljivo trte rezati je v nizkih gozdih, kjer so vladajoči pogoni prestari, manji se smejo pa brez škode rezati zato, ker bi kmalu vsahnili. V takih

sečih naj se trte režejo; gledati se mora samo na to, da se nič semenskih pogonov ne poreže. Ako so visoki gozdi, kjer raste mnogo vrb, jih tudi za trte porabimo. S tem bomo mlademu visokemu gozdu koristili in nevarnost poškodovanja od družih oddelkov odvrnili.

Ravno tako škodljivo, ne pa toliko navadno je rezanje in sekanje obročev za sodarijo (pintarijo). V ta namen se morajo bolj trdna gozdna drevesa porabiti.

Kjer se ljudstvo z enakim delom ukvarja, zabrede, kakor sem že enkrat v „Novicah“ dokazal, v veliko škodo. Obroči se jemljó nekoliko od listnatega, nekoliko smrekovega in hojevega lesa. Puhlo je to, kar je Ložan mi lansko leto pripovedoval, da obroče v vsakem leskovem grmu naseka in pintari.

Dobro bi sicer bilo, ako bi se dalo samo s tem shajati; ker se pa ne more, zato je gotovo, koliko zgube ima on, ki obroče tudi od koristnega drevja jemlje.

Kjer je to rokodelstvo zaplodeno, naj gozdar skrbi za to, da po nizki ceni obroče prodaja in veselje do tatvine vničuje.

Če ne morejo pa sodarji dobiti takih obročev, ali če imajo previsoko ceno, godí se večja škoda, kakor bi gozdarja stalo narediti zavod, kjer bi se taki obroči kupovali. (Dal. prih.)

Glasi o sviloreji.

Iz Jesenic na visocem Gorenskem.

Tudi tukaj na Jesenicah, kjer je že bolj mrzlo podnebje, sva z gosp. kaplanom poskusila svilorejo, ki se je po natančnem opravljanji obema na veliko zadovoljnost obnesla.

Ker že ni bilo v Ljubljani pri kmetijski družbi več semena dobiti, sva pri gosp. fajmostru Pintarju v Zabreznici črvičke po prvem spanji dobila. Zavoljo preobilnega dežja in mrzlega zraka so se tudi tukaj gosenice nekaj dni kasneje zapredle, kakor po navadi. Kokoni so rumeni in belkasti, precej veliki in trdi, čemur je priča to, da 400 mešičkov je tehtalo $1\frac{3}{4}$ funta. Iz mešičkov so veliki belkasti metulji izlezli, ki so obilo jajčic nalegli.

Podučevali so se, se vé da, tudi šolarji v sviloreji teoretično in praktično, ki so temveč veselja kazali do tega, ker popred še nikdar niso nič slišali še manj pa kaj vedeli o sviloreji.

France Klinar, učitelj.



gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 16. avgusta 1871.

O b s e g: Gospodarske skušnje. — Gospodarske novice. — Živinozdravilske skušnje. — O gozdnem varstvu. (Dalje.) — Jezikoslovna drobtinica: Gavez. — Študije o „študijah“ kranjskih ljudskih šol. — Kakošno je vseučilišče bilo v Ljubljani pod Francozom. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Gospodarske skušnje.

* Da železnega vrtnarskega orodja rujà ne razjeda, se po obilih skušnjah lahko za več let obvaruje s tem, da se železo za nekoliko minut položi v vodo, v kateri se je nekoliko sode (pepelne ali lugove soli) raztopilo. Tako železno orodje utegne zmirrom na mokrem ležati in vendar ne bo zarujavelo.

* Gips potresati vsak dan v hlevu je neizreĉeno koristno na dvojno stran: prviĉ se odvrne nezdrava soparica, in drugiĉ zgrabi gips a monjak tako, da ne uide v zrak, in gnoj je potem veliko bolji.

* Plevel na senošetih se pokonĉà, ĉe se napelje sàj, pepela ali lapora.

Gospodarske novice.

* Ćudna pravda za krtove repe. Pred sodnijo je stal nedavno v Kaiserslautern-u na Parskem nek ĉlovek, tožen, da je krtove repe ponarejal. Soseska ga je namreĉ za to plaĉala, da bi krte lovil in dala mu je za vsak rep plaĉo. Prisluižil si je že 14 goldinarjev za te repe, al — krtov ni bilo niĉ manj. To se je ljudem ĉudno zdelo, in ko ogledajo repe bolj na tanko, videli so, da so bili iz volne in smolnjaka narejeni. Sodnija ga je za mesec dni obsodila v zapor, ženo njegovo pa, ki mu je pomagala, na 8 dni. — V Staufen-u na Badenskem se je pred več leti enaka sleparija godila; al „umetnik“ je bolj „kunštno“ ponarejal krtove repe in niso ga tako hitro zasaĉili.

* Leverce so tiĉem nevarne. Na Pruskem so gozdarji zapazili, da leverce jajĉica v tiĉjih gnjezdih zalezujejo in spijó, pa tudi, da so mladim tiĉkom kri izpile.

* Trtna bolezen razsaja hudo po vsem Portugalskem.

* Sir iz graha delajo Kitajci (Kinezi), ki je neki navadnemu siru zeló podoben. Suh grah skuhamo na vodi v gost sok, potem ga spustijo skozi sito, in da se strdí, vlijejo gipsove vode ĉez-nj. S strjeno to tvarino ravnajo potem kakor s sirom. Trde dele loĉijo s prešanjem od tekoĉih, jih osolijo in v hlebce naredijo. Ćez nekoliko ĉasa ima grahov sir okus in duh kakor pravi sir. V Kentmu prodajajo ta sir pod imenom „tao fao“. Posebno frišen je neki prav dober. — Kdor ne verjame, naj skusi, pa nam pové, ali je res ali ne.

Živinozdravilske skušnje.

* Zoper drisko sesajoĉih telét je večkrat gotova pomoĉ ta-le: Nastrži navadne bele krede, s katero pišemo, za malo žliĉico, pomešaj jo dobro z beljakom in rumenjacom enega jajca, in vse skupaj vlij teletu v gobec. Tako ponavljaj trikrat na dan. Tele naj pa sesà, kakor poprej. Kreda je ogelno-kislo apno, katero posrka obilo kislino, ki se iz mleka dela v želodcu, in dela cele siraste kepe, ktere dražijo želodec in napravijo drisko.

O gozdnem varstvu.

Spisuje Fr. Padar.

O poškodovanji drevja in lesnih rastlin po ljudéh.

(Dalje.)

2. Rezanje metliĉja.

Ni ravno veliko poškodovanje gozdov z rezanjem metliĉja, je pa vendar v resnici, ĉe si v enem kraji več ljudi s tem delom zasluška išĉe. Mnogo metelj, ki se jih vsako leto potrebuje veliko, je narejenih iz ukradenega metliĉja v svitlih noĉéh. Neverjetno veliko bréz se pokvari in mladim brezovim gozdom, pogostoma najlepši pogoni, ukradejo.

Pogostoma je pa gozdni gospodar ali njegov oskrbnik sam kriv, da se škoda dela. Ljudjé morajo metle imeti in gozdni gospodar ne prodà priliĉnega metliĉja. Gotovo je toraj, da si bode metljar ga sam prisvojil, a nepostavno.

Će hoĉe gozdar gozd varovati, mora tedaj skrbeti za to, da ljudje dobrega metliĉja in ceno dobé.

Metljar hoĉe tankega in ravnega, ne krivega metliĉja imeti. Siliti ga ne moremo, da bi bil s slabim zadovoljen. Zato pokliĉimo, kedar breze sekamo, take ljudi, pustimo, naj si metliĉja sami naberejo, tirjajmo pa le malo za nj. Će jih bomo silili, da morajo kupiti in še po visoki ceni, ne bomo niĉ dosegli; bode se s tatvino še več škode naredilo, kakor, ĉe bi bili vse metliĉje zastonj razdali.

3. Rezanje roglie (vršičkov).

V krajih, kjer so šilovni gozdi, je pogostoma navada, večim, mladim drevesom vršičke odrezovati, nekoliko za kuhinjske roglie, nekaj jih v znamenje postrežljivosti pred hiše obešajo in vporabljujejo za božja drevca.

Kakor je to rabljenje neznamenito, toliko bolj je škodljivo za mlade gozde, ki se blizo mest in trgov nahajajo. Naj se tedaj raba kuhinjskih roglie in oštir-

nih znamenj ostro prepové. Za božja drevca naj se samo zvezane šilovnate vejice dovolijo, po nobeni ceni se pa ne sme vršiček dovoliti, in kdor ne sluša, naj se primerno kaznuje. Če vendar nočemo ljudém veselja kratiti in hočejo imeti na takih vršičkih božične darove, mora gozdar taka drevesa poiskati, ki jih ni škoda, ter jih za majhino ceno prodati.

4. O sekanji in lomljenji vej.

Kazni vreden je vsak, kdor lomi ali seka veje za kurjavo. Razprostrano je skoro že povsod tako početje in tako dolgo se ne bo opustilo, dokler tacega pokončevalca gozdov ne zadene primerna kazen.

Enako poškodovanje se godí tudi pri nabiranji gozdnega semena. Večkrat je seme na konci veje, če ga hoče nabiralec z majhnim trudom dobiti, odseka vejo in pod drevesom seme osmuče. Da ni to gozdom v prid, vsak sprevidi.

Samo od takih dreves, ki se prihodnjo zimo posekajo, smemo jeseni veje, na katerih semenski storži visé, odsekati. Ravno tako škodljivo, v nekterih krajih vpeljano, je poraba smrečja namesti nastila. Ljudje niso zadovoljni samo s tem, kolikor jim gozdar more iz gozda dati, ampak si sami nedovoljno še več prisvojajo. Tudi v tem oziru more gozdar skrbeti, da neprijetnosti zmanjša. (Dal. prih.)

Jezikoslovne stvari.

Gavez.

Spisal Davorin Trstenjak.

Zelišču, katero Latini imenujejo *Solidago*, *Consolida*, štirski Slovenci med Muro in Dravo, dalje zagorski Hrvati pravijo *gavez*.

Dolgo sem iskal korenike te besede, in slednjič se prepričal, da v njej imamo dva dela. Že Plinij¹⁾ je poznal njegovo moč pisaje: „*Luxatis imponitur et convulsis. Vulneribus sanandis tanta praestantia est, ut carnes quoque, dum coquuntur, conglutinet addita, unde et Graeci nomen (Symphyton) imposuere. Ossibus quoque fractis medetur*“.

Ime *gavez* je toraj nastalo po vezilni moči tega zelišča, in lastnost zelišča izrazujoči pomen tiči v drugem delu besede: *vez*.

Pa kako je prišla slovka *ga* pred *thema vez*?

Jaz razlagam to prikazen ovako. Že v sanskritu vidimo v nekterih besedah za izraževanje velikosti in sile pomena predstavljeni slovki: *ka* in *ga*, na priliko: *kakanda*, zlato, od korenike: *kand*, *čand*, *sijati*, svetiti se, *ka vâda*, govor, od korenike: *va d*, govoriti. Jezikoslovci trdijo, da predstavljeni slovki *ga*, *ka* značujete „*qualis, quale, was für ein*“, *kakov, kakovo*, toraj: *kakanda*, *qualis splendor! was für ein Glanz!* V slovanščini se pa predstavljajo za izraževanje velikosti, sile, moči, obilnosti pred pomenske korenike slovke: *ga*, *ka*, *ha*, *ca*, *ča*, *ču*, *ša*, *šu* itd., in za dokaz svojih trdenj hočem le nekoliko takošnih besed sem postaviti:

1. *gamula* (poljsk.), *durak*, *homo stultus*, staroindijski: *mûla*, *mûra*, *abotnik*, *neumnež*,
2. *gomila* (srbsk.), *Haufe*, *cumulus*, sansk. *mêla*, *cumulus*, *acervus*,
3. *gomola* (hrv.), *gruda*, sansk. *mâuli*, *zemlja*, *gruda*, *prst*,
4. *gavran* (slov.), *corvus*, primeri tudi ednostav: *vran*,

¹⁾ Plinij H. N. 26, 7. 27, 7.

5. *komarda* (srbsk.), *mesnica*, sansk. *mrđh*, *klati*, *occidere*, *mactare*,

6. *korebro*, *Rippe* in ednostav: *rebro*, *robida* in *korobida*,

7. *komus* (hrv.-srbsk. slov.), *komos*, *Bullenbeisser*, sansk. *maça*, *maç-una*, *pes*,

8. *kopito*, *ungula*, sansk. *puta*, *Huf*.

9. *kosal* — *kosala* (rusk. srbsk.), *razrušeni dom*, sansk. *sâlâ*, *dom*,

10. *kostrešiti se*, *kosršiti se*, *ščetiniti se*, sansk. *hrs*, *sršiti se*,

11. *kaluža*, *Sumpf*, *Pfütze*, primeri ednostav: *luža*.

Primeri s predstavljenimi slovki: *ca*, *ča*, *ču*, *ha*, *ša*, *šu* itd. prihranim si za drugo mesto.

Gavez toraj znači: „*quale vinculum*“, „*was für eine bindende Kraft habend*“.

To zelišče imenuje Nemec: *Beinwurz*, *Beinbruchwurz*, Latin tudi *Osteocola*, *Kosticel*, Čeh: *Kostival*, *Svalnik*, od *svaliti*: *zrasti*, *sceliti*. Rus je imenuje: *kotovik*, v okolici, v kateri sedaj stanujem, zelišču temu pravijo: *S-kotnik*, primeri česk. *kot*, *koten*, *kotnik*, *kost*, srbsk. *kotlac*, *kotalac*, *) *Schlüsselbein*, hrv. *kot-rig*, *zglob*, *členek*, *articulus*, toraj rusko: *skotovik* in slov. *skotnik* značujeta isto, kar nemško: *Beinwurz*, *Osteocola*, zelišče za kotrige.

Starodavni adrijanski Veneti so je po Plinijevem poročilu imenovali: „*cotonia*“ = *kotonja*, neovrgljiv dokaz za njihovo slovansko narodnost, stari Kelti pa: *halus*, novokeltski: *alaw*, *allas*, *eala*, *niederlandsk. heelwortel* (*wurzel*).

Razun besede *kotonja* iz jezika starodavnih Venetov še imamo *ceva*, *krava*, h kateri sem jaz že primeril *čieva*, *koza*, v jeziku slovanskih ostankov v kantonu vališkem na Švicarskem, dalje: *cab*, *caban*, *ovca*, *ovčak*, *čoban*, *ovčji pastir*, vendar še pristavim maloruski: *čaban*, *vol*, toda: *čaba*, *krava*, kar pa se je znalo izobraziti iz: *čava*, *čavan*, ker v prelazi v *b*, primeri: *javor* in *jabor*, iz *čava* se dobí po oslavljenji glasnika: *čeva*, kar je *Collumella* pisal: *ceva*.

Jeli ni v klicaji: *čav!* s katerim vola priganjamo, ostal še izraz za vola tudi pri Slovencih? Svinje kličemo: *suk!* *suk!* in v sansk. *çukha* znači svinjo, tako je tudi z drugimi klici živali. Vendar več o tem drugikrat.

Šolske stvari.

Študije o „študijah“ kranjskih ljudskih šol.

Šolska žetev je tudi v Sloveniji že dozorela. Mislil si je morda že marsikdo: „*kako je neki to*, da o njej tako dolgo molče „*Novice*“, ki so vendar doslé še vsako leto precej po dokončanem šolskem letu rade obširno govorile o veselih in žalostnih zadevah slovenskih šol?

Naj koj, in to na kratko odgovoré temu vprašanju.

O srednjih naših šolah (gimnazijah in realkah) so molčale in tudi danes ne bodo govorile zato ne, ker niso hotele in nočejo prazne slame mlatiti in boba metati v steno, kajti vsled ministerskega ukaza od 12. julija t. l., ki je došel deželnemu šolskemu svetu in učiteljstvom, za gotovo pričakujemo, da se te šole, dozdej vse na nenaravni podlagi osnovane, preosnujejo in postavijo na podlago, na kateri stojé šole te vrste pri vseh omikanih narodih — na podučevanje namreč v jeziku maternem. Saj drugače se vkljub še tolikim

V vse te stroške pa ni nič vštete tega, kar vsak gospodar potrosi za-se, da obdeluje zemljo s tem, da požiga površni svet ali da napeljuje zemljo itd. itd. večidel od velike daljave, ker na močvirji samem ni veliko hiš in vasí. Taka daljava po 2 ali 3 ure daleč silno podražuje gospodarstvo s tem, da se časa veliko potratí, vozovi kvarijo, živina prenapenja itd.

Kdor pa misli, da si pomaga samo s tem, da šoto koplje in prodaja, ta pogrezne svet svoj spet popolnoma v močvirje, ki potem ni krajcarja vredno.

Kdo tedaj, ki vse to vé in vidi, more s pošteno vestjó se ustavljati temu, da se za močvirje okolice ljubljanske napravi poseben cenilen okraj? In vsaj še močvirje samo mora se razdeliti na več odsekov. Že dr. Orel je v občnem zboru družbe kmetijske leta 1847. očitno dokazal, da vsa zemlja na močvirji se ne more meriti po enem vatlu. Rekel je, da svet, kjer veliko resíce raste, ni za nobeno setev ugoden; niti žito niti sočivje, niti klaja noče veselo rasti na taki zemlji; če mešaš tak svet s prstjo, se vgnjezdi bramorjev toliko, da pokončajo ves pridelek; bolji in za obdelovanje pripravniši je mahoviti svet, ki se dá v koristne njive in senožeti premeniti, ako mu primešaš zemlje in gnoja; najbolji je pa svet ondi, kjer breza in munec (Wollgras) raste itd.

Te vrstice pa sklepam z živo željo, naj sl. dedelna komisija za vravno zemljiškega davka blagovoljno sprejme te moje besede, da ne ostanejo — klic upijočega v puščavi.

O gozdnem varstvu.

Spisuje Fr. Padar.

O poškodovanji drevja in lesnih rastlin po ljudéh.

(Dalje.)

5. Nabiranje smole in borovine.

V obližji mest je poškodovanje šilovine, posebno borove, v navadi, ki v tem obstaja, da se drevesa 3 do 4 čevlje nad zemljo nasekavajo, da se sok tje izceja in les na tem mestu smolnat naredí; smolnati kraji se izsekajo in za prižiganje prodadó.

Veliko najlepših dreves se spridi, da jih pozneje veter polomi. Najrednejše varstvo gozdarja in najostreje kazni ne zadostujejo neprijetnost popolnoma odstraniti. Skoro povsod so taki ljudjé, ki se s tem pečajo, revni, da jih v denarji ni mogoče kaznovati, drugih kazni pa ne čutijo. Ako hočemo temu poškodovanju v okom priti, je najbolje, revnim ljudém, ki si s tem svoje krajcarje služijo, smolnata drevesa podariti ali pa po celó nizki ceni prodati. Zagotoviti morajo, da bodo poke zamazali. Samo to pomaga. Vsi ukazi in kazni so manj izdatni.

6. O zavkroženji drevja in ljubljenski dreves.

V nekterih krajih, kjer je veliko jagod, malin itd., je navada, da se posode iz ljubja narejajo, jagode v nje nabirajo in na trgih prodajajo.

Tudi si v nekterih krajih oglarji, drvarji in pastirji svoje stanovanje (barake) z drevesno kožo pokrivajo. Koliko lepega drevja se pokvari s tem, lahko si mislimo. Naj se vse take napake prepovedó in naj se oglarji in pastirji do gozdarja obrnejo, bo že povedal, kaj je storiti.

7. O izsekavanji tičjih gnjezd.

Tudi z izsekavanjem tičjih gnjezd se gozdom lahko škoda napravi. Drevesa, v katerih tiči gnjezdijo, že tako niso dobra, vendar se še bolj spridijo,

če se velike ljuknje v nje nasekajo, kamor se potem sneg in voda nabira. Nobeden, razun lovca, nima pravice, gnjezda izsekavati; če pa lovec ni tudi gozdni lastnik, nima pravice, lastniku drevesa priditi, da bi sebi stregel. Izsekavanje tičjih gnjezd se mora prepovedati in gozdar mora vsakega prestopnika kaznovati.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Nova notarska postava.

Novi notarski red, ki stopi v vseh Svetih t. l. v veljavnost, je v marsikterih rečéh predelan in memo dosedanjega zboljšán.

Med preuredbami, ki so za pravno življenje posebno važne, in ki je tedaj dobro in potrebno, da se ž njimi seznanimo, so pa sledeče:

Dolžna pisma, kupne pogodbe, v katerih kupščina na dolgu ostane, zakupne (štantne) in najemne pogodbe, in sploh vsa pravna opravila, v katerih se ena stranka drugi v denarjih ali sploh v takih rečéh, ki so v denarjih nadomestljive, zadolži, bodo vprihodnje, ako se v notarski obliki izdelajo, kakor sodne poravnave, precej zvršljiva, to je, ako dolžnik ni mož beseda, ne bo treba še le tožiti ga, ampak se s takim notarjevim pismom precej lahko zarubi.

Sitna formalnost, da so se k vsakemu notarskemu pismu morale klicati pričé, bo zdaj po večem odpravljena; pridržana je samo še za oporoke (testamente) in za pisma, ko stranke ne znajo pisati, ali jezika ne umejo, v katerem se pismo dela; ali so gluhe, slepe ali neme.

Notarji so poklicani, da dokazila izdajajo o vsakovrstnih dogodkih, ki se vpricho njih vršé in utegnejo pravne nasledke imeti. Semkaj spadajo: Sklepi velikih (generalnih) skupščin, ponudbenih (offertnih) obravnav, izsrečkavanja, ali če hoče kdo kako reč pokazati v dokaz, da je in kaka je itd. To doslej ni spadalo v njih področje.

Tudi bo notar odslej po svojem poklicu lahko sprejemal ne samo pisma, ampak tudi denar in vrednotne papirje (obligacije itd.), da jih bo izročal drugi stranki ali polagal pri gosposki, kar je delal doslej, če ni bil sodni komisar, le kot privatnik in brez notarskega poročstva.

Notarska tarifa je skoraj v vseh postavkah znižana, in notar se mora po njej ravnati pri vseh pismih, to je, tudi pri taci, ki jih ne naredi v notarski obliki, kar doslej ni bilo. S tem je skrbjeno, da se ljudém, ki bodo pred notarjem pisma delali, ne more preveč rajtati, ker se vsakteri, ki se mu čez tarifo zarajta, lahko pritoži, in notar bi zapadel kazni. —

Te preuredbe priporočajo notarstvo vsem denarskim napravam, hranilnicam, bankam, akcijskim družbam, pa tudi privatnikom, ki dobijo tukaj zvedensko izdelana pisma pod javnim verovanjem in po trdno ustanovljeni tarifi.

A nadjati se je tudi, da se bo odslej, ko so notarske pravice povečane, dovolj izučenih in sposobnih mož obračalo k notarstvu, in da to sčasoma tudi pri nas zadobi tisto zaupanje in spoštovanje, ktero vživa na Francoskem, Laškem, v Belgiji, v Švici, na Nemškem, in sploh, koder je dalje časa vdomačeno.

Naši bralci že v današnjem listu beró, da je na Kranjskem razpisanih več notarskih služeb, in tako je tudi v drugih deželah.

Pravoslavcem je tedaj vprihodnje odprto mnogih služeb.

Mislil si boš, dragi bralec, tudi jaz sem že davno želel koristnih bučelic si napraviti, pa kaj pomaga, ker ne vém, kako gré ž njimi ravnati. Na to ti odgovorim: Vsaki se mora učiti, bolj poznaš delo, bolj ti pojde od rok in več dobička ti bo vrglo. „Bučelar mora srečo imeti, če ne, ni nič“, — sliši se pogostoma. Res je to, ali to veljá od vsakega dela. Kdor umno ne ravná, ali je nečimern, ne bo nikdar srečen. Vreme in dobra lega imate res veliko moč čez bučele, pa tudi skrb za-nje, vednost in pridna strežba je ima ravno toliko. Kdor nima dosti vednosti o bučeloreji, naj vpraša skušene bučelarje in pridno prebira bukve, ki ga o tem podučujejo. Zato ni zadosti, da si kupiš nekoliko panjev in jih v bučelnjak postaviš, uméti moraš tudi naravo ali natoro teh prečudnih božjih stvari in vedeti, kaj o raznih letnih časih pri njih opraviti imaš. Morebiti ti bo iz začetka prijazen sosed, ki se tudi z bučelami pečá, marsikaj povedal in pokazal, kako gré ž njimi ravnati, pa le prerado imajo nekteri bučelarji to muho, da svojih skrivnosti ne razodenejo vsakemu“.

(Potem, ko g. spisatelj našteva slovenske knjige o bučeloreji od Ant. Janše počenši, prestopi na nemške pisatelje in pravi:)

„Med vsemi nemškimi spisovatelji pa najbolj sloví župnik Dzierdzon v Karlsruhmarktu v Pruski Šleziji; on je oče panjev z gibljivimi satniki (bewegliche Fladenträger). On je take panje izumel in napravil, da moreš sat za satom v roke vzeti, pregledati, očediti, podrezati, s strdjo napolnjene sate odvzeti in mesto njih prazne djati, da se pri dobri paši spet s strdjo napolnijo. Lahko vidiš, kakošna je matica, in umetnih rojev ne moreš lože narejati, kakor pa s takimi panji. Ta preimenitna najdba še le bučelarju popolno oblast dá nad svojimi živalcami; on more, kakor je treba, sedaj bučele in njih satove združiti ali pa razdeliti; tudi more celo družino v drug panj predjati. Po tem načelu so skušeni bučelarji različnih panjev si izmislili in ne morejo dosti hvaliti, kako ročno je s takimi panji ravnati.

Ker so pa taki panji veliko drugači od naših navadnih, tudi veliko draži in za preseljevanje nepripravni, zato sva se z učiteljem v Skočidolu g. Kuhler-jem pogosto posvetovala, kako bi se dali naši navadni ležeči panji po tem načelu in cenejše prenarediti. Najdla sva, da se to dá izpeljati. Po tej misli narejene panje imava že sedem let, in sva ž njimi prav zadovoljna. Dvakrat je omenjeni gospod učitelj pri razstavi c. kr. kmetijske družbe v Celovcu za take panje prva častna darila prejel“.

O gozdnem varstvu.

Spisuje Fr. Padar.

(Dalje.)

8. Nabiranje soka.

Sok se lahko od šilovnega in listnatega drevja dobiva. Izmed listnatega drevja jih je malo, od katerih se sok dobiva, na pr. javor za sladkorjevo vrenje in brezni sok, ki je nekterim prijetna pijača. Izmed šilovine, posebno smreki, jelki, po nekterih krajih tudi boru, jemljejo sok, ker se iz njega dobivata smola in trpentin.

Da sok točiti iz drevja ni koristno, ni nam treba spričevati. To jemlje moč drevju in zmanjšuje prirastek, pa še celó leseno snov spridi in zaredí se mnogo gozdu škodljivih žužkov, ako več dreves na tej bolezni trpi. Nobenemu, kateri za to nima posebnega privoljenja, ne sme se dovoliti nabiranje soka, a tudi gozdni lastnik ga sme le toliko nabirati, kolikor vé, da ni pre-

več škodljivo gozdu. Če bi se gozdni lastnik vdal taki napaki, mora mu gozdarsko vodstvo prepovedati. Gozdar mora vsakega in tudi gozdnega lastnika, če strastno pokončuje gozde s tem, gozdnemu vodstvu naznaniti.

O gozdni paši.

Če se preveč pase po gozdih, poškodeje to gozd, da! vniči ga. Kjer se po gozdih živina pase, ondi se ne more noben del gozda v odrejo pustiti in nič mladega drevja zarediti, da bi mogli starega ž njim nadomestiti. Gotovo je, da se deloma gozdi krčijo in lesa pomanjkovati pričinja. Imenitna dolžnost gozdnega nadzorstva je, ali, da pašo vso odstrani, ali vsaj tako vredi, da gozdom ni škodljiva.

Ako se hoče vsa paša odstraniti, naj se poiščejo vzroki prenapete gozdne paše, ki so ti-le: 1. zanemarjenje travnikov, 2. preveč pašne živine, ali raztegnjena paša; 3. pomanjkanje določnega opazovanja.

Kar se prvih dveh toček tiče, morajo se od strani gozdnega vodstva taka sredstva najti, da se odstopi gozd in naredí polje in tako se gozdni paši polagoma zadosti. Tudi mora gozdno vodstvo določiti število pašne živine, da je vsak primerno ima. Gozdar mora skrbeti, da se zapovedi viših spolnujejo in prestopnik kaznuje.

Gozdarjeva naloga je:

1. da se zmirom postavni del njegovega oddelka, v visokih listnih gozdih navadno $\frac{1}{4}$, v šilovnih $\frac{1}{5}$, v nizkih in srednjih le polovico do $\frac{2}{3}$, od vsega gozda, ostro nadzoruje in živina ne pase;

2. da se travnata ali rožna paša, kakor je v mnogih krajih navada, še le v začetku maja prične in končá v začetku septembra; pitana paša pa 15. oktobra in končá januarija;

3. da se na travno ali rožno pašo samo goveja živina, ne pa koze, ovce, konji in prešiči gonijo, ako gozdno vodstvo ni dovolilo ali če ne obstoji kaka posebna pogodba o tem;

4. da se več živine, kakor je dovoljeno, ne žene v gozd; da pa mora priseženi občinski pastir pasti, ne pa posamezni pastirji;

5. da pastirji menjavajo pašne prostore;

6. da v varstvo in izrejo odločene oddelke varujejo, tako dolgo, da drevje živinskemu gobcu odraste. Samo tako more paša in gozdi obstati, čeravno je želeti, da bi se popolnoma odstranila.

Dovoli naj se soseskam ene županije, ktere nimajo dosti sená, da smejo pod čuvajem gozdnega sluge travo iz mladih izrejališč brezplačno jemati. Čudili se bomo, koliko se na ta način trave dobí. Živina se reši lakote, ljudje so pa tako hvaležni, da onega, kateri ne varuje majhnih gozdnih rastlinic, sami povedó, ker se bojé, da ne bi prišli ob zaupanje pri gozdnem uradu.

Res je, da se kakošno drevesce odžanje, al to je malo v primeri z dobičkom, ki izhaja iz tega. Če še pomislimo, da bi si ljudje s silo prisvojili, kar zdaj dobé in da bi ponoči in podnevu kradli, v naglosti veliko več gozdnih rastlinic pokončali, se vidi, da smo pravo zadeli. V krajih, kjer gozdar nizke gozde nadziva, je to velik pripomoček, pašo od gozdov odstraniti.

Ako se kaže, da se bode malo sená pridelalo, naj gozdar skrbi, da si ljudje naberejo vej, ktere posušé in imajo listje za krmo pozimi. Če nimajo svojih gozdov, naj gozdar prav po nizki ceni, v nizkem gozdu prodá enake veje. Pokončujejo se res gozdi, pomislimo pa, da velik dobiček iz tega izvira, ker tako drevje spomladi nove mladike požene. Tolažiti se mora gozdar s tem, da je siromašnim ljudém prihranil veliko sená in slame, ktere bi jim bilo primanjkovalo, če bi jo bile vso zimo koze in ovce jedle. Zdaj jo pa samo goveji živini poklada in slamo ima za nasteljo. Opomniti

je še, da bi se v takih krajih, kjer se malokterikrat kaj sená pridela, naredili zavodi, kateri bi imeli nalogo, take gozde izrežati, za ktere so sposobni hrasti, bresti, gabri in jeseni. (Dal. prih.)

Národno - gospodarske stvari.

O odpisu cesarskih gruntnih davkov.

Iz Notranjskega 26. avgusta.

„Novice“ so že v svojem 28. listu nam naznanile veselo novico, da je kranjski deželi na gruntnih davkih blizo 70.000 gold. za 1869. leto odpisanih.

Že je minulo 6 tednov od omenjenega naznanila; al c. k. davkarije tû še niso nikomur dotičnega zneska odpisale, marveč tirjajo dotekle in zastale davke s sekucijo in rubežnijo!

Naj bi sl. deželni odbor in naši poslanci se pognali za to, da se nam dotični zneski ne le za 1869. leto, ampak tudi za 1870. in 1871. leto kmalu odpišejo, in da se vprihodnje to pri začetku leta tako dolgo godi ter nam s tem pretežko butaro polajšuje, ki nas silno tare, dokler se ne izvrši nova zemljiška cenitev in se nam v pravični meri davek ne odmeri.

Mi smo pa posebno letos temveč usmiljenja vredni, ker nas je v več občinah nesreča po toči, povodnji in ognji zadela, ki nam je veliko siromaštvo naklonila!

Res! prav čudno je to, da se zadržuje vresničenje preblage cesarjeve volje o odpisu cesarskih davkov in da je treba, od leta do leta za to pri gospôskah beračiti! Vsaj je vendar že davno dognano, da je dežela naša proti drugim deželam z gruntnimi davki preobložena in pa tudi od presvitlega cesarja je že davno izrečeno, naj se deželi zatega del breme polajša!

Naj se tedaj nemudoma vresniči volja milostljivega cesarja in enkrat za vselej določi, koliko da se ima zaradi preobloženja gruntnega davka celi deželi, in koliko posamesnim posestnikom odpustiti, da vsakdo vé, pri čem da je.

Podučne stvari.

Kaj bi jaz storil, ako bi fajmošter na kmetih bil.

„Čudne so te besede!“ — bo morebiti kdo izmed prečastite naše duhovščine rekel, čitaje napis temu članku. Jaz pa mislim, da prebravši sledeče vrstice, se nihče več ne bode čudil, ampak mi pritrdil, da nisem nič neumnega pisal. —

Duhovni gospod na kmetih, če ga ljudstvo spoštuje, je središče, kjer si staro in mlado poduka ne le za dušno srečo, temuč tudi za posvetni blagor dobrega sveta išče; on je pribežališče, kamor ljudje najraje hodijo potožit svoje reve, pomoči iskat. In to je tudi čisto naravno. Duhovnik, in zlasti ta, ki je za dolgo časa ali celó do smrti svoje navezan na svojo faro (in to je fajmošter), je s farani blizo tako zvezan kakor je zvezan oče s svojo rodovino; od tod tudi in prav po pravici že od starodavnih časov imé njegovo „gospod oče“.

Po vsem tem je tedaj fajmošter več kot samo dušni pastir; on more biti tudi najboljši svetovalec o posvetnih (telesnih) zadevah, ki se tičejo blagostanja faranov njegovih. Duša človekova, dokler živi, je vezana na telo njegovo; kdor pa je prijatelj človeštva, temu mora biti skrb za oboje; vsaj je od zdravega telesa tudi večkrat odvisna sreča duše, in če od

človeka odvrneš revščino in siromaštvo, odvrneš mnogo duševnih bolezní, pregreh in hudodelstev.

Časi so pretekli, ko se je mislilo, da duhoven ni za družega nič kakor za to, da gré ljudém vsak dan sv. mašo brat, v nedeljo in praznikih pridigovat, popoldne krščanski nauk učít, farane spovedovat, poročat in v sv. olje devat. Da bi to edino njihovo opravilo bilo, to res tudi nemškutarji zahtevajo dandanes od njih, kajti hud trn jim je v pèti, ako se duhoven zaveda državljana, in ker vsa bremena državljanska nosi, ako se poslužuje tudi vseh pravic državljanskih. Gosposkam naj bi služil, davke naj bi plačeval itd., al — sicer naj bi molčal v vseh posvetnih zadevah; to samo, mislijo liberalci, bodi dubovnom državljansko pravo. A vendar še misijonar, ki gré divjakom sv. vero pridigovat, opravi le malo, ako jih ne podučuje tudi v kmetijskih in družih zadevah in si ravno s tem zaupanje nabira, ko ljudje taki vidijo, da jim je to in uno, kar jih misijonar učí, na korist in srečo, ktero z roko zagrabijo.

In pri kom družem morejo naši kmetje v posvetnih zadevah največ dobiti dobrih svetov, izgledov pri kmetijstvu, sadjereji itd., kakor pri duhovnih gospodih? Redki so taki uradniki, pri katerih dobí kmet, česar išče. Žalibog, da tudi imamo le malo takih grajščakov, ki imajo srce do svojega naroda in ki obdelujejo svoja posestva tako, da so izgled kmetu. Imamo res nektere rodoljubne gospode take, ki so pravi očetje svoji okolici z besedo in djanjem, al, kakor smo rekli, malo malo jih je. In zdaj nam ostanejo še šolski učitelji po kmetih, potem smo pa pri kraji. Al šolski učitelji so pogostoma siromaki, in če tudi prav dobro voljo imajo, nimajo toliko vpliva do ljudstva, ker so mu dosehmal zaradi plače še preveč odvisni.

In tako smo prišli do tega, da vidimo, da duhovščina največ more koristiti narodu našemu na kmetih.

„Pa kaj neki imaš na srcu, da tako dolgo čenčaš, pa še ne poveš, kaj hočeš?“ me bode zavrnil ta ali uni gospod.

Brž brž in na kratko bom dal odgovor na vprašanje, ktero stoji na čelu tega sestavka.

Mnogo je posvetnih reči, na kar bi jaz delal, ko bi bil duhoven in še posebno ko bi bil fajmošter. Al dve reči bi posebno bile, od katerih bi ne odjenjal, dokler ju nisem dognal pri vsakem kmetu, ki je moj faran — in te ste:

vsak gospodar bi moral zavarovan (asekuriran) biti, in vsak gospodar moral bi imeti pametno narejeno gnojíšče.

„Tedaj to je, na kar se je pripravljalo s tako dolgim predgovorom?“ — mi poreče ta ali uni.

To, to je neprecenljive važnosti za blagostan kmeta.

Kar imamo vžigalne klinčke, kar se tobaka in cigár pokadí na milijone, in kar je čedalje več hudobnih ali pa nemarnih ljudi, imamo vsako leto še več požarov kakor smo jih imeli poprej, ko jih je tudi že preveč bilo. In če pogorí zdaj ena, zdaj druga vas, Bogú bodi potoženo, zmirom se sliši: pomagajte, revščina je strašna, ker le eden ali dva sta bila zavarovana, pa še ta ali uni ni plačal tarife zadnje leto! — Ne bom pa razlagal nesreče požarov; kdor sam tega ne čuti, temu bi tudi vsa moja pridiga nič ne pomagala! Kdor pa z menoj pozná nadloge pogorelcev, ta ne bode popred miroval, da vsak gospodar, ki je v njegovi fari, je zavarovan.

Vem, da ko pridem k temu ali unemu, bode mi rekel: „vsaj bi rad, pa ne morem“. Čeravno je to laž, ker par goldinarjev si vsak — lahko ali težko — odtrgati more, da brez skrbi zaspi, da drugo jutro ne bode na beraški palici, vendar bi se ne hudoval nad